

Potreben je mir - notranji in občestveni

Težko je pravzaprav iz leta v leto najti izvorno misel ob božičnem prazniku, saj se na zunaj navidez vse ponavlja, povprečen človek pa v vsakodnevni naglici opravkov in boja za preživetje pogosto spregleda, kar je za naše življenje bistveno. Prejšnjo nedeljo smo na adventnem vencu prižgali že tretjo svečo, podobno intenzivno narašča tudi napetost v liturgičnih besedilih, ki se berejo pri adventnih mašah. V teh besedilih zavzema pomembno vlogo prerok Janez Krstnik, ki je utiral pot Jezusu in ljudi pozival k spreobrnjenju.

Tudi v osončju in nasploh v letnem času občutimo nekakšen prelom. Hitro se bližajo najkrajši dnevi v letu, a iz človeške izkušnje hkrati vemo, da to traja le kratek čas, saj se po zimskem sončnem obratu dnevi kmalu začnejo daljšati. To prinaša v človeka novo upanje, v ta čas je postavljen tudi začetek novega koledarskega leta, ob katerem si ponavadi voščimo in želimo vse najboljše. Morda navidez to občutimo le kot rutino ali eno izmed običajnih fraz, vendar so stvari v svojem bistvu resnejše.

Ob takih in podobnih prelomnih trenutkih se pravzaprav globlje zavedamo vrednosti človekovega življenja, ki je v vsaki posamični osebi enkratno in neponovljivo. Zelo pomenljivo je dejstvo, da se prav v teh dneh zgostijo glavni božični prazniki - Božič, Novo leto in sv. Trije kralji, ki niso nikakršna folklor, čeprav so z njimi povezani tudi mnogi ljudski običaji, marveč iz njih izžarevajo milosti, izhajajoče iz sporočila svete noči.

Ko prebiramo Lukov evangelij in njegov opis Jezusovega rojstva, se pravzaprav čudimo kratkosti njegovega poročila, tako da se navidez zdi, da gre le za eno izmed nešteti družinskih zgodb. Tudi okoliščine, zaradi katerih sta Jožef in Marija potovale iz Nazareta v Betlehem, so bile dokaj zemeljske, namreč ljudsko štetje, ki ga je zapovedal cesar Avgust. Iz Lukovega opisa Jezusovega rojstva je razvidno, da je potekalo v zunanje skromnih in neuglednih okoliščinah, bistven poudarek pa evangelist daje angelovemu klicu, ki je prestrašenim pastirjem rekel: "Ne bojte se! Glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudi. Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Zveličar, ki je Kristus Gospod." Božično bogoslužje in iz njega izvirajoče božične pesmi pa dajejo poseben poudarek tudi tem besedam, ki jih poznamo iz Lukovega evangelija: "Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so mu po volji."

Ta klic nebeskih zborov ni nikakršna pravljica, primerna morda za pripovedovanje zvedavim otrokom, marveč je to resničnost, ki močno odmeva še v naše dni. Je to večno aktualni klic, ki govori o človekovi zavezi z Bogom in potrebi po izvrševanju njegove volje, to pa je nujen pogoj za dosego vsakršnega miru, notranjega oz. osebnega in občestvenega. Že štiri leta smo v naši sosesčini na Balkanu priča prizorom, ki jih v Evropi nismo videli od konca druge svetovne vojne, tj. pobijanju ljudi in njihovem izganjanju z domov, uničevanju premoženja in drugim nasilnostim. Ti ljudje doživljajo podobno usodo kot Sveta družina, ki je zastoj iskala prenočišča, zato v luči evangeljskega sporočila in Kristusovega nauka o ljubezni še toliko bolj občutimo pomen družine in doma.

Posebni občutki nas navdajajo ob misli, da je to poslednji božični uvodnik v Novem listu, saj so si podobna razmišljanja sledila v božičnih številkah vseh 40 let. Če bi jih podrobneje pregledali, bi najverjetneje ugotovili, da je prav tematika miru, utemeljena s sporočilom božične skrivnosti, v njih prevladovala. Bog daj, da bi ta mir kmalu dočakala tudi trpeča ljudstva na Balkanu, pa tudi na Slovenskem in v zamejstvu bi si v vsakodnevem življenju želeli več strpnosti, tako v medsebojnih človeških odnosih kot v širšem družbenem življenju. Tem vodilom, tako smo prepričani, je Novi list bil zvest v vseh letih svojega izhajanja.

Uredništvo

Tone Kralj: Rojstvo - litografija, 1931

Sodelavcem, naročnikom, bralcem in vsem Slovincem želimo vesele božične praznike in uspešno novo leto 1996.

Ko se vsem zahvaljujemo za več kot štiridesetletno zvestobo, smo prepričani, da bodo enako zvestobo izkazovali tudi našemu nasledniku Novemu glasu.

Uredništvo in uprava Novega lista

V slovo, spomin in zahvalo

(Na srečanju sodelavcev Novega lista v Samatorci 7. decembra 1995)

Dovolite, da ob koncu izhajanja tednika Novi list tudi jaz v imenu sodelavcev in prijateljev iz Slovenije dodam nekaj misli in opazk, ki bodo morda nekoliko osebno in čustveno obarvane, vendar mi boste to oprostili.

Že skoraj tri desetletja so minila, odkar sem v tem časniku v božični številki leta 1966 objavil svoj prvi članek. Bila je to notica o gostovanju orkestra tržaške Glasbene matice v Ljubljani, skromno označena le s kratkicami mojega imena in priimka. Kot zanimivost naj omenim, da sem v Novem listu objavil tudi svoj prvi strokovni članek; bil je to spis o srednjeveški cerkvi sv. Ahaca v Prilesju pri Plaveh v velikonočni številki leta 1971, ko sem bil še študent. Ni naključje, da bom umetnostnozgodovinski spis objavil tudi v letošnji bo-

prezgodaj umrli zdravnik v Kopru dr. Aljoša Žbona.

Že kot otrok sem v stricem stanovanju v Trstu večkrat občudoval Kraljevo sliko panorame Gorice, naslikane s pogledom s Kalvarije, tako da se pred nami nizajo modra vodna gladina Soče, Stražice, mestni parki in cerkve, palače in stanovanjske hiše, starodavni grad, Kostanjevica, hrib sv. Marka nad Šempetrom in skrivnostni Trnovski gozd v ozadju. Tone Kralj je tudi avtor nagrobnega spomenika dr. Besednjaka, ki počiva v Mirnu skupaj s svojo življenjsko družico Zalo, ki ste jo mnogi sodelavci Novega lista dobro poznali.

Dovolite mi še eno, dve misli. Pravzaprav je bil Novi list moje prvo okno v svet, saj še živo pomnim čas pred dobrimi 40 leti, ko je prek skoraj hermetično zaprte državne meje prihajal tednik z zanimivimi stripi Mikija Mustra. Ko sem kasneje dozoreval, pa so se moja zanimanja širila, zlasti na področje zamejske stvarnosti in slovenske kulture. Ščasoma sem tudi opazil drugačen pristop v Novem listu glede obravnave domačih in tujih problemov, ki se je razlikoval od prevladujočega enoumja v matični domovini. Značilni so bili za ta časnik dialoška odprtost ter politična in idejna širina, čemur je ostal zvest do danes. Menim, da je to trajen prispevek Novega lista v naporni gradnji skupnega slovenskega kulturnega prostora, ne glede na upravno-politične meje.

Pred kakšnimi petindvajsetimi leti sem pri časniku prvič opravljal tudi nekakšno poletno prakso in se tako spoznal s skrivnostmi časnikarskega poklica, ki mi je še danes, kljub drugačni zaposlitvi in strokovnim zanimanjem, skoraj hobby. Živo sta mi še v spominu sedaj že pokojna, a nepogrešljiva sodelavca, marljivi prof. Rado Bednarik, ki je tedensko prihajal iz Gorice v Trst, ter vedno aktivni Franc Jeza, v večnem pomanjkanju časa razpet med Opčinami, radijskim poslopijem in tiskarno. Še vedno mi donijo v ušesih glasne in pogosto hudo domušno začinjene opazke glasbenika Ubald Vrabca, ki je več let skrbel za zelo priljubljeno rubriko v tržaškem narečju »Mihec in Jakec«. V lepem spominu sem ohranil tudi prezgodaj, pred dobrimi 10 leti umrlega Emila Valentinčiča iz Pevme, ki je skrbel za novice z Goriškega in sem mu večkrat posredoval svoje prispevke na njegovem delovnem mestu na goriški občini.

Nocoj seveda ne morem mimo sodelovanja in dolgoletnega prijateljstva z jubilarantom dr. Drago Legišo, ki predstavlja kar nekakšno poosebljenje Novega lista. Vsi, ki ga poznate oz. prihajate z njim v stik, boste priznali, da ste bili v nekakšni šoli delavnosti, natančnosti, nazorske širine, politične modrosti in globoko social-

no čutečega humanista in kristjana. Naj mi slavljenec ne zameri teh pohval, v imenu vseh pa mu tudi jaz kličem: Ad multos annos!, prav tako novemu časniku, ki prav te dni nastaja.

Marko Vuk

Prijatelju Marku Vuku se lepo zahvaljujem za čestitke in voščila. Podal je tudi prerez tridesetletne zgodovine našega časnika. Zato nimam kaj dodajati. Rad pa bi se spomnil sodelavcev, s katerimi smo v maju leta 1954 začeli teden za tednom oblikovati Novi list in ki jih ni več med živimi. Ti so bili Joža Bitežnik, Josip Rustja, Ivan Theurschüh, Rudolf Fajs, Dušan Černe, Drago Gantar, Oton Berce, Anton Rutar, Rafko Premrl, Marjan Komjanc, Mirko Rijavec. Na vse ohranjam lep in predvsem hvaležen spomin.

Na srečanju sem tudi podrobno poročal o poteku pogovorov s predstavniki Zadruga Goriška Mohorjeva, izdajateljem Katoliškega glasa, ki so se končali s sklepom, da se začne izdajati nov tednik »Novi glas«. O tej pobudi smo prvič razpravljali lani ob tem času, ko smo se srečali zaradi priprave božične številke Novega lista.

Imam za svojo dolžnost, da se prav lepo zahvalim tudi vsemu osebju tiskarne Graphart za dolgoletno sodelovanje. Posebna zahvala naj gre lastniku Viniciu Stuparju, njegovemu sinu Davidu ter odličnemu tiskarskemu mojstru Pavlu Secoliju. Prepričan sem, da bomo še imeli priložnost za sodelovanje.

Drago Legiša

NOVICE

Predsednik vlade Dini je potrdil, da bo pred koncem leta odstopil, češ da je vlada izpolnila obljube, ki jih je bila dala ob svojem nastanku. Parlament je Dinijevi vladi dvakrat izglasoval zaupnico v zvezi s finančnim zakonom. Tretjič pa je Dini sam umaknil predlog o zaupnici, pri čemer je jezo pristavil, naj poslanci in senatorji sami prevzamejo odgovornost za posledice, ki bi nastale, če finančni zakon ne bo odobren pred koncem leta.

Glavna pozornost političnih sil pa je kljub vsemu še vedno obrnjena na bližnjo prihodnost. Zanima jih le, kdaj bodo predčasne volitve.

* * *

Na državnoborskih volitvah v Avstriji je prodorno zmagala socialdemokratska stranka. Ljudska stranka ni dosegla uspeha, ki si ga je želela, ko je sprožila politično krizo. Svobodnjaška stranka je sicer še vedno tretja politična sila v Avstriji, vendar je nekoliko nazadovala v primerjavi s prejšnjimi volitvami. Hud poraz so doživeli zeleni, dva poslanci pa je izgubil Liberalni forum, tako da slovenski kandidat Smolle ni prodrl.

* * *

Poznavalci razmer v Rusiji se ne čudijo razultatam političnih volitev. Gospodarske in socialne razmere so tako slabe, da ni nič čudnega, če so se komunisti na volitvah uvrstili na prvo mesto. Prav tako ni nič čudnega, če je na drugem mestu nacionalistična strana Zirinovskega. Volilne rezultate v Rusiji bo treba seveda natančneje preučiti.

Barvana okna cerkve sv. Magdalene v Bazovici

žični in hkrati zadnji številki Novega lista, tj. govor, ki sem ga imel na nedavni počastitvi 20-letnice smrti Toneta Kralja v Pevmi.

Prav generacija Toneta Kralja in njegovih sodobnikov je usodno zaznamovala moja osebna zanimanja in poklicne odločitve, saj je zanimivo, kako se v tem krogu srečujemo vedno z istimi osebami: ta umetnik je namreč med številnimi drugimi deli tudi avtor Marijinega kipa za grob matere dr. Engelberta Besednjaka, mojega strica oz. krstnega botra in ustanovitelja Novega lista. Kip je stal na Dunaju in je bil kasneje darovan za cerkev na Mirenskem Gradu, kjer ga vidimo na levem stranskem oltarju. Pok. dr. Besednjak je tudi donator Kraljeve 14. postaje Križevega pota v isti cerkvi, na kateri je v prizoru »Jezusa polagajo v grob« kot baklonosec upodobljen moj prvi bratranec,

TRAJEN MIR V BOSNI?

Mir je podpisan, v Bosno prihajajo čete Atlantskega zavezništva, ki bodo nadzorovale dosledno izvajanje sporazuma in še pred koncem januarja v celoti zamenjale modre čelade. Milošević, Tudjman in Izetbegović so v Elizejski palači v Parizu podpisali mirovno pogodbo, ki so jo nato zapечатili s stiskom rok. Kaj takega si še pred mesecem dni niso pričakovali niti največji optimisti. Francoski predsednik je kot gostitelj, ki so ga bosanski Srbi nekaj dni prej nagradili z izpustitvijo konec avgusta sestreljenih pilotov, je vse strani pozval k spravi, češ da

SAŠA RUDOLF

je pravi mir treba šele ustvariti. Vsi narodi nekdanje Jugoslavije, je še dejal, imajo svoje mesto v Evropi. Nič manjšega zadovoljstva ni izkazal Clinton, ki je pozdravil mirovni podpis in ga primerjal zori svetlečega dne. Angleški premier je pristavil, da je premirje treba spremeniti v mir, tega pa v obnovo Bosne.

Podpisu so Sarajevčani nazdravili z veselim zbiranjem na ulicah, dokler jih srbske granate in rafali niso spravile v zaklonišča. To je nov dokaz, da sovražnikov miru ne manjka. Da bo znova zapokalo je bilo pričakovati, saj so Karadžić in ostali voditelji s Pal dobesedno zasuli Ilidžo, Grbavico in druge srbske predmestne okraje s propagando in ustrahovanjem. Sarajevski psihiater, za katerim je haaško mednarodno sodišče izdalo mednarodno tiralico in ga obtožilo vojnih zločinov, je po podpisu sicer preklekal vojno stanje na celotnem področju samooklicane Republike srbske, vendar ne v srbskih četrtih Sarajeva. Popolnega in trajnega miru torej še ni.

Prav tako še ni prave pomiritve in normalizacije odnosov med

Zagrebom in Beogradom. Hrvaški predsednik je ob povratku domov povedal, da je Milošević za priznanje zahteval, naj Hrvati prepustijo srbsko-črnogorski federaciji polotok Prevlako, ki nadzoruje vhod v Boko Kotorsko, edino pristanišče na Jadranu, ki je še ostalo Miloševićevi Jugoslaviji. Tudi man, ki iz dneva v dan izgublja na popularnosti v domovini, seveda srbske zahteve ni mogel sprejeti, čeprav je bil Milošević pripravljen odstopiti Hrvaški dubrovniško zaledje. Zagreb je predlagal, naj bi ozemelski spor prepustili mednarodni arbitraži, ali pa ustanovili mešano srbsko-hrvaško komisijo, ki bi preučila vprašanje in nakazala mirno rešitev. Vse zaman, Milošević je — kot tolikokrat v preteklosti — odgovoril: ne.

Upanja, da se je za Bosno po 43 mesecih vojne pričelo obdobje miru, sicer še vedno ostaja, prav tako pa tudi nič kaj rožnata predvidevanja, da bo sedanji mir trajal le do spomladi, ko se bodo na novo oborožene vojske treh sprtih narodov spet spopadle. Marsikaj bo odvisno od ameriškega zadržanja, od resnega nastopa, takojšnjega odgovora na vsakovrstno provokacijo. Vse preveč je bilo slepomišenja, blefiranja, ki so ga izkoriščali prenapeteži s Pal.

Miloševićev lik pa kljub podpisu in stisku rok Izetbegoviću in Tudjmanu ne bo v zgodovini nič svetlejši. Ljudje imamo marsikdaj premalo zgodovinskega spomina, vse preveč pozabljamo, vendar v možganih ostajajo vtisnjene besede, ki jih je srbski voditelj izrekel ob 600-letnici kosovske bitke: »Veliko Srbijo bomo ustvarili z vsemi razpoložljivimi sredstvi, tudi z orožjem, če bo potrebno«. V spominu bodo v opomin ostali milijonski mitingi, s katerimi je oro-

pal Vojvodini in Kosovu po ustavi zagotovljeno avtonomijo, ne bomo pozabili na ščuvanje k etnični mržnji do kosovskih Albancev, nato do hrvaških, madžarskih in drugih etničnih skupin v Srbiji, njegovo postopno in vendar odločno razbijanje suverenosti severnih republik, vdore v Narodno banko Jugoslavije, ropanje skupnega denarja in končno vojne, ki je samo v Bosni zahtevala 250.000 človeških življenj in na milijone beguncev.

Prav tako svet ne bo pozabil na Karadžiće in Mladiće, na bosansko-hrvaške generale, na mujahe-dine, ki so iz islamskih držav priskočili na pomoč muslimanom v Bosni in se »proslavili« z ropanjem, posilstvi, mučenjem, kot ga je bil v Evropi zmožen le še zloglasni Arkan.

Pripadniki treh narodnosti v Bosni in Hercegovini bodo morali odpustiti krivice, ne smejo pa jih pozabiti. Zločini naj ostanejo za opomin, da bi se kaj takega ne zgodilo več.

ČESTITAMO!

Dne 13. decembra 1995 je dr. Alenka Vertovec na Tržaški Univerzi dosegla specializacijo v stomatologiji.

Diskutirala je s prof. Sillo tezo o artroskopiji čeljustnega sklepa.

Iskrene čestitke!

* * *

Na stomatološki kliniki tržaške univerze je pri prof. Sillo opravila specializacijo dr. Tanja Legiša. Mladi zobozdravnici čestitajo vsi domači.

Čestitkam se pridružujeta Slovensko zdravniško društvo in uredništvo Novega lista.

Pred vrati Evrope

Slovenija se je v svojih prizadevanjih za vključitev v Evropo znašla v nezavidljivem položaju. Vrata v Evropo, ki so se še nedavno zdela široko odprta, se sedaj dozdevajo močno priprta. Italija namreč zahteva kot »protiuslugo« za vstop v Evropsko zvezo revizijo rimske pogodbe iz leta 1983, s katero je bilo »dokončno« ure-

JANEZ VUK

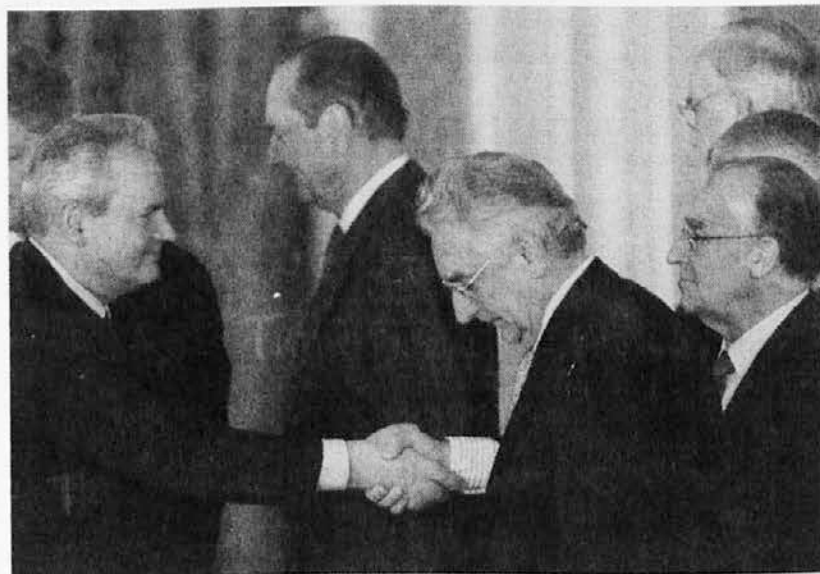
jeno vprašanje lastnine istrskih ubežnikov. Zgledi seveda vlečejo in pristavitve svojega lončka naj bi začela, kot pišejo nekateri slovenski časopisi, neuradno najjavljati tudi Avstrija.

Ni se mogoče ogniti vtisu, da je za nadvse neugoden potek dogodkov v približevanju Evropi v veliki meri kriva slovenska diplomacija sama. Slovenija je namreč kazala pripravljenost določenega popuščanja Italiji, ko ji tega zagotovo ni bilo treba. Tako je že Rupel govoril o nekakšni »nadgradnji Osima«, Peterle je od začetka svojega ministrovanja napovedoval »dejanja dobre volje«, Drnovšek je obljubil spremembo ustave in lastninske zakonodaje, ko tega od Slovenije še nihče ni zahteval. Poleg tega je Slovenija sprejela zakon o denacionalizaciji, ki omogoča vrnitev nepremičnin v naravnost, ki ga uveljavljajo tudi nekateri tujci, zlasti Avstrijci, katerih predniki so nekoč posedovali ne-

premičnine na ozemlju današnje Slovenije.

Pravzaprav bi bilo nenavadno, če ezuli, videč, da Slovenija vrača posest drugim ubežnikom, ne bi povzdignili svojega glasu. To da formalno-pravno je problem lastnine istrskih ubežnikov rešen z veljavno mednarodno pogodbo, ki bi jo Italija morala spoštovati. Zdi se, da se Italija lahko poživža nanjo zaradi relativne nepomembnosti Slovenije v evropskem okviru. Skratka, Italija se do Slovenije obnaša kot velika sila, Slovenija pa je vsaj sprva sprejela podrejeno vlogo »satelita«, kateri je javnost burno nasprotovala. To je v slovensko-italijanskih odnosih ustvarilo nakakšen gordijski voz, ki ga ne bo moč razvozlati, temveč samo presekati.

Glavni navdihovalci spora na obeh straneh so nosilci poraženih ideologij iz preteklosti, ki si rešitve pravzaprav ne želijo. Na slovenski strani ima odločujoč vpliv na oblikovanje zunanje politike neokomunistična naveza liberalne demokracije in združene liste. Dejstvo je, da je ta naveza glavno jedro nedemokratske tranzicijske politike, ki poteka v nasprotju s pravili pravne države. Vprašanje je, če si nomenklatura starega režima, ki v največji meri (p)ostaja tudi novodobna nomenklatura, res želi čimprejšnjega vstopa v Evropsko unijo, saj bi bila s tem v večji meri zavezana k spo-

Rokovanje Slobodana Miloševića in Franja Tujmana. Ob njiju Alija Izetbegović.

Pred vrati Evrope

◀ III 3

štovanju pravil pravne države in demokracije, kar vse bi škodilo njenim strateškim interesom.

Na italijanski strani pa izhajajo navdihovalci spora predvsem iz desničarskih krogov, zlasti iz Finijevega Nacionalnega zavezništva, naslednika nekdanje neofašistične MSI. Neofašisti so se ves povojni čas zavzemali za trdo politiko do nekdanje Jugoslavije. Zanje je Osimo nič drugega kot velika napaka italijanske diplomacije. Ob razpadu Jugoslavije se je po njihovem tolmačenju pokazal njihov »zgodovinski prav«, saj bi Italija brez Osima bila formalno-pravno vpletena v jugoslovansko krizo in bi lahko postavila tudi ozemeljske zahteve. Spomnimo se, da je Gianni De Michelis, nekdanji italijanski zunanji minister, šele več mesecev po osamosvojitvi Slovenije in po večkratnih posvetovanjih s tedanjim nemškim zunanjim ministrom Genscherjem in tudi z drugimi evropskimi partnerji, slednjič naznanil v italijanskem parlamentu: »Dei confini nemmeno parlarne!« Izjava daje slutiti, da so bile v zakulisju pretresene tudi druge možnosti, še zlasti če upoštevamo, da je Srbija odkrito ponujala Italiji Istro. Uradno ta ponudba seveda ni imela odmeva, o neuradnih vplivih pa lahko samo ugibamo.

Dejstvo je, da je Italija večkrat poudarila, da je bilo priznanje Slovenije in Hrvaške »preuranjeno«, čeprav ni jasno zakaj. Dejstvo je tudi, da na vse načine ovira približevanje Slovenije Evropi, pri čemer se zdi problem lastnine istrskih ubežnikov zgolj priročen izgovor. Po štirih desetletjih od istrskega »eksodusa« so bili optanti tako ali drugače poplačani za izgubo prvotnega doma. Ta problem je poleg tega urejen z veljavnim mednarodnim sporazumom. Nekdanja italijanska lastnina je medtem dobila druge lastnike in uporabnike, ki imajo tudi svoje pravice. Ne nazadnje je zgodovinsko dejstvo, da je uradna Italija na vse načine spodbujala preseljevanje Italijanov iz Istre v Italijo, za kar nosi tudi vso zgodovinsko odgovornost. »Premisliti« si po štirih desetletjih in zvaliti vso krivdo na drugo stran je nekolikant neresno, predvsem pa pozno. Če Italija ne bi zvalila Istranov v Italijo, bi slednji lahko bili v svojih hišah tudi dandanašnji. Nihče jih ni iz njih nasilno spodil. Odšli so prostovoljno. Totalitarni jugokomunistični režim je bil nasilen do vseh, ne glede na nacionalnost. Razlika med Italija-

ni in drugimi je bila, da drugi niso smeli in imeli kam pobegniti.

Kot vse kaže, so optantske nepremičnine zgolj pretveza v igri, ki cilja drugam. Rim pač noče ponoviti »napake« iz Osima in »pregodnjega« priznanja Slovenije. Slovenijo hoče ponovno poriniti na nemirni Balkan v upanju, da se bo na tem območju kaj napletlo, iz česar bo v primernih okoliščinah kaj iztržil. Poleg tega bo slovenski primer za Italijo tudi precedens za reševanje problema ezulov s Hrvaško.

Rim očitno upa, da bo kolo zgodovine zasukal nazaj. Nikdar v zgodovini to ni vodilo k ničemur dobremu. Tovrstna politika je tudi v nasprotju z duhom evropskih integracij, ki so zazrte v prihodnost, ne v popravljanje preteklosti. Dodatno zaskrbljuje če dejstvo je, da Nemčija, nemara tudi po »zaslugi« slovensko-italijanskega spora, že najavlja podobne zahteve do Češke in Polj-

ske. Če bi Nemčija tozadevno sledila Italiji, potem bo za krajše ali daljše obdobje konec sanj o združenih zahodni in srednji Evropi. Češki predsednik Vaclav Havel je namreč jasno in glasno zavrnil kakršnokoli možnost vračanja lastnine sudetskemu Nemcem. Bržkone tudi Poljaki ne bodo zavzeli drugačnega stališča. Če bosta Italija in Nemčija, državi napadalni v drugi svetovni vojni, vztrajali pri tovrstnih zahtevah, potem to pomeni zanikanje izida druge svetovne vojne, kar postavlja idejo združene Evrope v povsem novo luč.

Zaradi zahtev, ki se postavlja jo kot pogoj vključitve v Evropsko zvezo, v Sloveniji vse bolj stopa v ospredje vprašanje, kakšen bo pravzaprav skupni evropski dom, zlasti za male narode. Tudi zato se zdi, da je edina rešitev slovensko-italijanskega »premoženjskega« spora njegova odstranitev z dnevnega reda.

Prejeli smo:

Novost pri založbi Enotnost

Vlado Habjan:

Mejniki slovenske zgodovine

Delo ne odkriva samo premalo znanih zgodovinskih dejstev, ampak prvenstveno skuša ovreči tezo, da Slovenci nimamo povezane zgodovine. Pomanjkanje tovrstnega znanja je prenačisto zaznati v javnosti. Krivo je prepočasno odpovedovanje iz tujstev prevzetih zgodovinskih razlag; in ker ne razmišljamo dovolj iz svojih korenin. Kritične preveritve naših dosedanjih civilizacijskih in evropskih preizkušenj v vsej minulosti so same po sebi opozorilne za premnoge neodložljive zadeve sedanjosti in poduk za vnaprej. Naš vzpon v narodnoosvobodilni vojni in z njo pogojen oklic samostojnosti v letu 1991 na povsem nov način pretresa zastarelo zgodovinsko pisje.

Stopniščasti dosežki po letih 1918, pa zlasti 1945 in leta 1991 z udržitvijo Slovenije dajejo tudi preteklosti izrazitejšo dimenzijo. Tu je problem pokristjanjevanja iz Salzburga in naše prve revolucije leta 772. Odtod je vijugasta pot do državnosti knezov Celjskih (in sorodniških Goriških). Iz teh zornih kotov se njihova državnost sploh še ni obravnavala ali pa le enostransko odpovedovalno. Zgodovinsko dejstvo je, da so bili trojni grofi in knezi zagodzeni predvsem v naši deželi; razvijali so se samo iz njenih možnosti, pa tudi zavor. Nadaljnja stoletja so se vijugala skozi osmanske vdore, podeželske punte, reformacijo, predvsem pa zakupniška izžemanja in ponemčevanja s habsburškega Dunaja; ta Slovencev tudi z merkantilizmom ni dvignil na konja. Treba se je bilo rešiti Habsburžanov in potem še Karadjordjevičev. Veriga uspehov pa tudi težav v narodnoosvobodilni vojni in revoluciji pa so slednjič omogočili osamosvojitve leta 1991.

Mejniki slovenske zgodovine ali podoba evropskega naroda je prva knjiga o našem razvoju, ki ni napisana po željah in potrebah nekdanjih dunajskih ali beograjskih oblastnikov in njihovih svojilnih šol. Mejniki ne zajemajo vsebine le iz znanih zaznamkov naših lastnih in podomačenih družbenih vzgibov. Konec koncev je skrajni čas, da smo si Slovenci dopolnili samostojno državo. Od slej je zapoved: ohranitev države!

Knjiga je namenjena vsem tistim, ki se žele seznaniti s padci in vzponi, ali neznanimi mejniki v slovenski minulosti do polpretekle zgodovine. To pa ni edini cilj te knjige. Knjiga naj bi služila tudi kot primerjalno vodilo za prihodnost, saj prihodnost raste iz današnjosti. Zato so mejniški razgledi še posebej potrebni prav v času, ko je mlada samostojna slovenska država šele zaživela s svojimi prvimi koraki. Še nadalje bo sleherni poteza prav tako pomembna za obstoj Slovencev, kot so bili zgodovinski premiki v preteklosti.

Mejniki bodo izšli v letu 1995. Povzetek vsebine je v slovenščini, nemščini, angleščini in italijanščini. Predviden obseg knjige je 500 strani v trdi vezavi. Knjiga bo bogato ilustrirana z nad 58 slikami krajev, zgodovinskih dokumentov, oseb in zemljevidov.

Še o obrtniški coni v Nabrežini

Že leta se v dnevnem časopisu občasno pojavljajo novice o devinsko nabrežinski občinski obrtniški coni. Zakaj pravzaprav gre? Mislim, da je koristno, če obno vimo najvažnejše trenutke te že groteskne zadeve, ki nazorno kaže na velike težave, s katerimi se srečuje, kdor želi nekaj narediti, in še posebej na ovire naše birokracije.

Ko je devinsko nabrežinski občinski svet pred kakimi petimi leti odobril novi regulacijski načrt, je v njem predvidel tudi zemljišče za potrebe domačih obrtnikov. Izbrano je bilo zemljišče, ki je občinska last in je v prejšnjem stoletju služilo za kamnite odpadke iz kamnolomov. Občina je predvidela novo cesto do tega zemljišča. Dežela je načrt odobrila, Sklad za Trst je cesto financiral, tako da že skoro leto dni sameva nova, moderno urejena cesta s krasnim tlakovanjem pločnikom, ki pelje v zapuščeno bivše odlagališče kamnitih odpadkov.

Z obrtno cono pa nič! Potem ko je obrtniški konzorcij, ki ga sestavljajo domači obrtniki, dobil vsa načelna in v glavnem tudi formalna dovoljenja za ureditev obrtniške cone, ki bi zaposlovala nad sto ljudi, ob splošnem zadovoljstvu tako občine (kljub običajnim nasprotovanjem občasnih opozicij) kot dežele in še posebej Sklada za Trst, ki je obljubil izdatne finančne podpore, so se začele težave. Prvi so se oglasili »zeleni naravovarstveniki«, ki so s podporo »naprednih« občinskih predstavnikov (morda zaradi volilnih interesov) začeli celo z zbiranjem podpisov po naših vaseh, občina pa je prodala Konzorciju namenjeno zemljišče z obvezo, da ta izplača celotni znesek ob dokončni odobritvi načrtov. Konzorcij je tako izplačal občini predjem okrog milijarde lir (kar njegovi člani po nekaj letih ohromitve občutijo). Prepričani smo torej, da sta tako občina kot dežela, ki je sklep o prodaji odobrila, soglašali z načrtom. Ko pa so se težave, ki so jih sprožili posamezniki ali naravovarstvene organizacije, prenesle na sodišče, smo bili priče, če že ne nasprotnemu stališču občine in dežele, vsaj vztrajnem molku. Vsa zadeva se še ni zaključila in se vleče v nedogled, od raznih stopenj sodišča v Trstu, pa vse do deželnega upravnega sodišča (TAR) in do kasacijskega sodišča v Rimu.

To so torej dejstva, ki jih ne želimo komentirati, želimo le postaviti nekaj vprašanj: Skupina obrtnikov je ustanovila konzorcij, da si na občinskem zemljišču, namenjenem obrtniškim dejavnostim, uredi potrebne prostore za razširitev svoje dejavnosti. Obči-

na in dežela sta namembnost potrdili in celo privolili, da se zemljišče proda. Zgrajena je bila cesta z javnim denarjem, ki naj bi vodila do obrtniške cone (strošek je znašal skoro dve milijardi!). Večina gradbenih dovoljenj je bila odobrena. Kot beremo v dnevnem časopisu, gre za ovire, katere bi se lahko odpravile v kratkem, namesto da se vlečejo že leta. Ne občina ne dežela nista pri tem kazali prave volje po dokončni rešitvi problema, zlasti s sklepi, ki bi jasno kazali na voljo teh uprav. Medtem je bil konzorcij najprej podvržen moralnim pritiskom, češ da kvari kraški videz zapuščene gmajne, nato si je naprtel ogromne stroške (obresti na posojila, odvetniki, sodnija itd. kar spravlja na rob stečaja marsikaterega člana!). Javne uprave pa vztrajajo pri svojem neodgovornem molku in milijardna cesta (z omejeno hitrostjo 70 km/h) sameva med zapuščenimi kamnolomi.

Je to mogoče? Dejstva kažejo, da je!

n.k.

Sporočilo SDGZ o zaprtju središča za promet

Slovensko deželno gospodarsko združenje se pridružuje splošnemu protestu, ki so ga te dni izrazile razne stanovske organizacije v zvezi z načrtovanjem novim pravilnikom tržaške občine za ureditev prometa v mestnem središču. Združenje je v imenu včlanjenih trgovcev, obrtnikov in drugih prizadetih kategorij stopilo v stik z odborništvom za ekonomijo in ostalimi sorodnimi organizacijami, da bi dobilo točne informacije o ukrepih, ki jih namerava uvesti občina, jih obravnavalo ter izrazilo pripombe in predloge v interesu članstva.

Po napovedih javnih občil naj bi novi načrt uvedel v novem le-

tu prepoved dostopa za ves promet (z izjemo javnih vozil) v širše mestno središče ob glavnih delovnih urah. Možnost za oskrbo in dostavo tovorov za trgovske in druge obrate naj bi bila omejena le na popoldanske, nočne ter zgodnje jutranje ure.

Naše Združenje ni nikoli iskalo poti lahke ali nekonstruktivne polemike; je pa mnenja, da na resna vprašanja, ki jih za zdravje in kvaliteto življenja v mestu postavlja močno onesnaženje in nasičenost prometa, ni moč odgovoriti kar tako z vrha, ne da bi se upoštevale koristi vseh prizadetih in se tako našla najboljša rešitev.

Ob ekološki in zdravstveni obstaja prav tako važna gospodarska postavka.

Občina mora poseči, morda tudi radikalno, če gre za jamčenje zdravja vseh občanov. Mora pa urediti vse, kar je v njeni moči, npr. predvideti tudi izjeme, da zadosti potrebam prizadetih operaterjev, dostavnih prevoznikov oz. občanov in drugih, ki morajo z vozilom v mesto zaradi utemeljenih razlogov.

Zato SDGZ poziva vse pristojne pri tržaški občini, naj čimprej skličejo predstavnike gospodarskih in drugih zainteresiranih komponent, da bi skupno poiskali najprimernejše in trajnejše rešitve.

Umrli je Silvo Močnik

V ponedeljek, 18. t.m., so na pokopališču v Bazovici številni sorodniki in prijatelji pospremili na zadnji poti gospoda Silvestra (Silvota) Antona Močnika, ki je umrl 68 let star v četrtek, 14. t.m., v katinarski bolnišnici, kamor se je bil zatekel. Že dalj časa mu je zdravje pešalo, pred leti pa je moral prestati tudi težko operacijo. Pogrebni obred je vodil g. Marij Gerdol ob somaševanju g. Dušana Jakomina, g. Jožeta Špeha in g. Zvoneta Štrublja.

Rojenega leta 1926 na Tolminskem je fašistična Italija kot mnoge primorske Slovence tudi njega in družino prisilila preseliti se v Italijo, točneje v Savono, kjer je dokončal pomorsko šolo. Po vojni je prišel v Trst, kjer se je zaposlil pri takratni civilni policiji Zavezniške vojaške uprave, zatem pa se je začel ukvarjati s podjetništvom in v tem sektorju je ostal do upokojitve. Poročil se je z gospo Sandro Mahnič iz znane Mahničeve družine v Bazovici, iz njunega zakona pa sta imela hčerko prof. Milojko in sina odv. Petra, sedanjega pokrajinskega tajnika Slovenske skupnosti v Trstu.

Pokojnega gospoda Silvota se bomo spomnili kot vzornega katoličana ter zavednega Slovenca in demokrata. K sv. maši je hodil v cerkev sv. Vincencija, bil je zvest bralec našega lista, večkrat pa je kandidiral na listah Slovenske skupnosti, katere je bil član. Zato smo v tej zadnji številki Novega lista hoteli — čeprav na kratko — počastiti njegov spomin. Ženi gospe Sandri, sinovoma prof. Milojki in odv. Petru ter ostalemu sorodstvu pa izrekamo naše iskreno sožalje.

Ivan

NAŠE SOŽALJE

Pokrajinskemu tajniku SSK v Trstu, občinskemu svetovalcu dr. Petru Močniku in sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje ob smrti dragega očeta Silva.

Uredništvo in uprava
Novega lista

25-letnica Tržaškega okteta

Ob srebrnem jubileju CD plošča

Naslovna stran CD plošče Tržaškega okteta

V petek, 15. t.m., so se v občinskem gledališču »France Prešeren« v Boljuncu pričela praznovanja ob 25-letnici Tržaškega okteta. To je bila obenem priložnost za predstavitev nove CD plošče »Tržaški oktet v živo«, na katero so različne zasedbe okteta posnele 31 pesmi. V sredo, 20. t.m., je oktet priredil še koncert v župni cerkvi v Nabrežini, kjer bo Pavle Merku spregovoril na temo: »Kjer se preliwa srebro...«. Aprila prihodnje leto bo v Kulturnem domu v Trstu jubilejni koncert v izvenabonmajemskem sporedu Glasbene matice.

Večer v Boljuncu se ni mogel začeti drugače kot z Vrabčevo Zdravljico, ki so jo izvedli člani vseh dosedanjih sestav Tržaškega okteta (skupno jih je bilo 28). Številne poslušalce je pozdravil predsednik okteta Boris Pangerc, ki je tudi povezoval celotni program. Na govorniški oder je stopil častni član okteta Jože Koren. Najvažnejša novica praznovanja 25-letnice obstoja — je dejal — je nedvomno izdaja nove CD plošče, ki je sad predvsem vztrajnosti, ljubezni do lepega petja, do slovenske pesmi, do melodij drugih narodov. »Ta jezik pa je razumljiv vsem dobrim ljudem, katerih je na svetu še vedno veliko«, je misel zaključil Koren. Nadaljeval je z opisom nekaterih dogodkov, ki jih je oktet doživel na gostovanjih po vsem svetu. Koren je prepričan, da je poslanstvo Tržaškega okteta tako kulturno kot politično (promocija Slovencev v Italiji). Na marsikaterem od stotih nastopov širom po Italiji so ljudje prvič v svojem življenju slišali, da v Italiji obstaja slovenska manjšina. Višek gostovanj po Italiji je bil po Ko-

renovem mnenju leta 1985, ko je Tržaški oktet bil na obisku pri takratnem predsedniku Sandru Pertiniju. Potem ko je prisluhnil slovenski pesmi, je predsednik dejal, da je že slišal peti ruske in druge zборе, a da tako lepega petja še ni slišal. Izredno markanten je bil tudi nastop v osemdesetih letih na Božično noč, ko so oktetovci zapeli italijanskim mornarjem bojne ladje Garibaldi. Koren je svoj govor zaključil rekoč, da radodarnost brez predsodkov predstavlja zlata zrna Tržaškega okteta. Oktetovci so bili namreč vedno vajeni peti vsem. Te medčloveške harmonije smo še kako potrebni!

Sledile so čestitke raznih društev in zborov, nakar je novo lasersko ploščo podrobneje predstavil ravnatelj šole Glasbene matice »Marij Kogoj« v Trstu in bivši član okteta Bogdan Kralj. Najprej je povedal, da je to za vse prazničen dan, nekoliko manj pa zanj, ki je komaj doživel smrt v družini. Bivše članstvo v Tržaškem oktetu pa mu je velelo, da vendar opravi svojo dolžnost, oz. predstavi novo ploščo. Poudaril je, da je to kot knjiga, se pravi dokument, ki za vedno ostane kot dokaz. Zadovoljen je, da Tržaški oktet deluje v sklopu Glasbene matice. »Oktetovci niso nikoli negovali pesmi zase«, je nadaljeval Kralj. Doslej sta izšli dve plošči in kaseti. Zadnja, »Rokovanja«, je izšla leta 87. O CD plošči »Tržaški oktet v živo« je povedal, da gre za izbor pesmi skozi vseh 25 let, skozi različne zasedbe in vodje. Pesmi so posnete v živo na raznih koncertih ter v studiu Radia Koper. Plošča kot taka nima neke programske logike. Sedanji umet-

niški vodja Danilo Čadež je izbral različne pesmi, ki so namenjene različnim okusom poslušalcev. Na plošči je posnetih 31 pesmi, od katerih je 18 umetnih in 13 ljudskih, med njimi nekaj črnskih duhovnih pesmi. Večina so seveda slovenske pesmi. »Gre za živ prikaz delovanja, ustvarjanja in izraza navdušenja«, je zaključil Kralj,

in pri tem izrecno omenil dva pevca, ki sta pri Tržaškem oktetu od svojega nastanka: Rudija Stoparja in Ladija Komarja, ki se je kasneje izkazal z izvrstnim regljanjem v pesmi »Žabe«.

Končno je v boljunski dvorani vendar zagrmela pesem. Dvajseterica oktetovcev vseh časov je zapela nekaj pesmi iz železnega repertoarja. Poleg Vrabčeve »Zdravljice«, ki so jo na koncu zapeli še dvakrat, in omenjenih »Žab«, je kolektiv Tržaškega okteta zapel še: »Na trgu«, »Triglav«, »Teče mi vodica« in »Mnogaja ljeta«.

Erik Dolhar

Kakovostna 5. božična revija

Številno občinstvo, ki je v soboto, 16. t.m., napolnilo župnijsko cerkev pri Sv. Ivanu v Trstu, da bi prisostvovalo peti izvedbi Zborovske božične revije, gotovo ni ostalo razočarano. Revija, ki jo vsako leto prireja zbor »Jacobus Gallus«, je bila letos na zares zelo visoki kakovostni ravni, saj so na njej nastopili vsi trije »zlati zbori« iz Maribora, se pravi zbori, ki so na letošnjem tekmovanju »Naša pesem 1995« v Mariboru prejeli zlato plaketo: »Jacobus Gallus« iz Trsta (zborovodja Janko Ban), MePZ »Obala« iz Kopra (Walter Lo Nigro) in Ljubljanski madrigalisti (Matjaž Šček). Organizatorji so tako sklenili primerno počastiti mali jubilej revije, ki je obenem izzvenela tudi kot poklon skladatelju Ubaldu Vrabcu ob 90-letnici njegovega rojstva (v ta namen so pevci na začetku zapeli Vrabčevo Bila je noč).

Kot prvi so pred občinstvo stopili gostitelji, se pravi pevski zbor »Jacobus Gallus«, ki je zapel najprej skladbi Pavleta Merkuja Ave, gratia plena in Pomponia Nenne O magnum mysterium (skladbi je zbor izvajal na tekmovanju v Arezzu 18. novembra letos), nato še štiri slovenske ljudske božične: Prišla je lepa sveta noč, v priredbi Gustava Ipavca, Poslušajte vsi ljudje, v priredbi Ubalda Vrabca, Eno je Dete rojeno, v priredbi Matije Tomca in Ore te triji krajane, v priredbi Pavleta Merkuja. MePZ »Obala« je spored šestih pesmi, ki je bil osredo-

točen na podobi Device Marije, začel z Ave Mario Jacobusa Gallusa, nadaljeval pa z Ehre sei Gott, Johanna Sebastian Bacha, Adventi enek Zoltana Kodalyja, Večernim zvonom Marija Kogoj, A Hymn to the Virgin Benjamina Brittna, zaključili pa so s Črnsko duhovno In the River of Jordan Ralpa Hunterja. Ljubljanski madrigalisti so izvedli Gallusovi Musica noster amor in Ave verum Corpus, Richte mich Gott Felixa Mendellsohn Bartholdyja, Der Mensch lebt und eine kleine Zeit Maxa Regerja, dve skladbi Otta Olssona (Rex gloriose Martyrum in Jesu dulcis memoria), O Salutaris Vytautasa Miškinisa, svoj spored pa je tudi ta zbor zaključil s črnsko duhovno, in sicer z zelo efektno Plenty good room (in the glory train) Kirbyja Shawa. Vsi trije zbori so na koncu zapeli še lepo priredbo Gruberjeve Svete noči za alternirana ženski in moški zbor.

Nastopajoči so poslušalcem postregli z izborom domače in svetovne glasbene literature, s kakršno se srečujemo na raznih zborovskih tekmovanjih po Italiji, Sloveniji in drugih evropskih državah. To velja zlasti za gostujočo zbor, sporeda katerih sta skoraj izključno temeljila na tujih avtorjih, medtem ko se je dirigent zbor »Jacobus Gallus« Janko Ban odločil za povečini ljudske nabožne, katere pogosto slišimo na naših korih v božičnem času (če seveda izvajamo prvi dve skladbi programa tega zbor) in katerih avtorji oz. prireditelji so znani slovenski skladatelji. Sicer je treba poudariti, da se tržaški zbor povečini opira na skladbe domačih avtorjev, kar velja zlasti za Zborovsko božično revijo.

Pri izvajanju posameznih programov občinstvo ni štedilo z aplavzi, saj so nastopajoči — če izvajamo nekatere negotovosti in raztresenost na začetku — izpolnili pričakovanja, ki so napovedovala kakovosten in užitek pol pevski koncertni večer. Med občinstvom je bilo videti tudi priznane strokovnjake in dirigente, prisotni pa sta bili tudi snemalni ekipi Radia Trst A in RTV Slovenija, kar je reviji dalo poseben pečat važnosti.

Ivan Žerjal

Dr. Vanek Šiftar o Francu Jezi

Pred 12 leti je ob tem času bolezen spet in tokrat usodno napadla našega sodelavca, velikega slovenskega rodoljuba in demokrata Franca Jezo. Umrli je v januarju leta 1984. Jeza je bil vse življenje rahlega zdravja in se je treba zares čuditi, kako se je mogel kljub temu lotiti naravnost gigantskih dejanj in nalog.

V njegov neminljivi spomin objavljamo nekaj vrstic iz dnevnika Jezovega sošolca iz gimnazijskih let na Ptuj. To je dr. Vanek Šiftar, o katerem je pokojni Jeza večkrat dejal, da mu je pravzaprav rešil življenje, ko je leta 1938 hudo zbolel.

(Ured.)

9.3.1938

Skupaj stanujeva s Francetom v ulici Vseh svetnikov. Jeza je bolan. Že na obrazu in v meglenih očeh se vidi bolezen. Zelo mi je prirasel k srcu, čeprav se včasih ne strinja...

Najraje se spominja svojih doživljajev s potovanj... Videl in doživljal je vzpon nemškega nacionalsocializma in tudi neposredno spremljal tragično usodo pomembnega Slovencev na Koroškem...

Zakaj smo tako sami, včasih, mi ljudje, čeprav so okoli nas množice, vendar smo sami, zdi se mi, da bi v taki samotni rabili včasih bolj človeka kot ideologijo.

Včasih sva z Jezo človeka, ki sta se srečno srečala, a potem se zopet odbijava. Zanimivi so nekateri njegovi nazorji, skoraj fanatično se zavzema za samostojno Slovenijo. Čas je, da jo dobimo... toda, kako, kakšna bo in kaj bo z njo, pa se razhajava. Vedno bolj

se mi dozdeva, da bo moral prihodnji človek vstati in enkrat zakričati, da ga bo slišal svet: Proč z demonom nadvlade in krvi... da bomo bratje vsi. Ali ne bodo nekoč spoznali madžarski, italijanski in drugi kmetje — koloni, da je tudi zanje neke prostor na soncu in zrušiti se bo moral sistem, ki vlada sedaj, umakniti se bo moral človek z bombami. Jeza mirno spi. Že sem odložil peresnik in iz študija me je zbudilo tovariševo kašljanje. Na ustih, na robcu se je pokazal krvav madež, ki se je naglo širil in kmalu je bil ves robec krvav, za tem še drugi. Spogledala sva se in menda sva oba isto mislila, ali bala sva se resnice. Boječe je dejal: Saj je ta kri iz želodca. Svetla kri iz želodca? Ne verujem. V sobi je zelo zatohlo. France se močno poti. Pozno ponoči je.

10.3.1938

Minila je težka noč; nemirno sem spal in prisluškoval Francevemu ječanju in kašljanju. Prvič sem od blizu videl njegov obraz in tudi človeka, ki je bruhal kri. Svetla se je raztekala po robcu in vzglavju in se oprijemala njegove roke. Nocoj je imel več napadov. Bled obraz so mu pokrivala rosnate kapljice.

11.3.1938

France je resno zbolel. V bolnici leži, temperatura narašča. Popoldne sem ga obiskal.

Iz zbornika »Skozi viharje v lepšo bodočnost« — Ptuj 1981

Dr. Vanek Šiftar — Nekaj dni iz ptujkega dijaškega dnevnika

Dr. Karol Glaser - pozabljeni tržaški profesor

Naš prijatelj in primorski rojak inž. Staša Glaser, ki živi v Lindauu ob Bodenskem jezeru v Nemčiji oz. na Bledu, nam je posredoval spominski zapis o svojem starem očetu, jezikoslovcu in književnem zgodovinarju Karlu Glaserju (r. 3. februarja 1845 v Hočah pri Mariboru, u. 18. julija 1913 v Gradcu), ki je ob koncu prejšnjega stoletja preživel daljše obdobje v Trstu kot gimnazijski profesor. Letos torej poteka 150 let od njegovega rojstva, kar so pred nedavnim, 17. novembra, proslavili v Hočah, kjer je bil prof. Glaser rojen in je tam tudi pokopan. Ob tej priložnosti so v tem kraju pripravili muzejsko razstavo o njegovem življenju in delu in izdali spominsko brošuro. Naj še omenimo, da je avtor tega spominskega zapisa, inž. Glaser, nečak ustanovitelja Novega lista dr. Engelberta Besednjaka, saj je bila njegova mama Ana Besednjak por. Glaser sestra tega primorskega politika. S tem prispevkom želimo obuditi spomin na Karla Glaserja, nekoliko pozabljenega tržaškega profesorja in avtorja prve zgodovine slovenskega slovstva.

Ured.

Pred 150 leti, 3. februarja 1845, je umrl moj stari oče prof. dr. Karol Glaser. Po izobrazbi je bil orientalist, komparativni filolog — obvladal je več kot 20 jezikov —, prvi doktor sanskrita in utemeljitelj slovenske indologije, prevajalec dram staroindijskega pesnika Kalidaseja, 11 dram Shakespearja itd. Njegov življenjepis in obsežno delo se nahajata v Slovenskem kot tudi v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu, a kot avtorja prve Zgodovine slovenskega slovstva ga omenjajo tudi v velikem nemškem leksikonu Brockhaus. Njegovo znanstveno zapuščino, obsežno orientalistično knjižico, smo svoječasnno kot kulturno dediščino darovali Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Kot zavednega Slovenca in filologa v stari Avstriji ga je še zlasti skrbela usoda slovenskega jezika. V času svojega delovanja v Trstu, ko je bil v službi kot profesor latinščine in grščine na tržaški gimnaziji, se je boril za to, da bi se na tej šoli poučevala tudi slovenščina. Ker pa za ta predlog pri pristojnih oblasteh v Trstu ni dobil ustreznega dovoljenja, se je osebno napotil na Dunaj v avdienco k cesarju Francu Jožefu, ki ga je sprejel in napotil na pristojnega ministra za kulturo. Ta je pa prošnjo mojega starega očeta zavrnil z utemeljitvijo, da Slovenci takorekoč sploh nimamo lastne literature in tisto malenkost, ki jo imamo, bi z lahkoto vtaknili v žep telovnika. Ta negativni odgovor ga je močno prizadel. Začel je pri svojih kolegih po Sloveniji iskati nekoga, ki bi bil sposoben in pripravljen lotiti se težavnega dela pisanja zgodovine slo-

Dr. Karol Glaser

venskega slovstva. Ko mu to ni uspelo, se je odločil sam — kljub obremenitvi s svojim poklicem in študijem orientalistike — potovati in zbirati podatke, kar je v tistih časih slabih komunikacij bil pravi podvig. Po dolgotrajnem zahtevnem trdem delu mu je uspelo z njemu lastno trdoživostjo in vztrajnostjo izdati prvo Zgodovino slovenskega slovstva v štirih knjigah in s tem doseči, da so na tržaški gimnaziji vpeljali slovenščino. On je bil tudi prvi profesor slovenščine na tej šoli.

Njegov boj za slovenščino pa mu je prinesel samo neprijetnosti. Svojčas so ga zaradi tega kazensko službeno prestavili v oddaljeno provinco na sedanjo poljsko mejo, daleč od zanj tako važnega kulturnega okolja. Zanj se res lahko trdi, da ni bil »poklicni Slovenec«, pač pa Slovenec z dušo in telesom. Če bi doživel to, kar smo mi doživeli, namreč svobodno, samostojno in neodvisno slovensko državo, bi to bila krona njegovega življenjskega dela.

V njegovem rojstnem kraju, v Hočah pri Mariboru, stoji ob njegovem poprsju spominska plošča z naslednjim besedilom: »Prof. dr. Karol Glaser, ki je Slovincem napisal prvo zgodovino slovstva«.

K temu so vklesane v marmor besede Otona Župančiča:

*Kar v mlade duše si sadil
Razvilo v njih se v plod je živ,
Varneje stopa novi rod
Ko si mu ti pokazal pot*

Oton Župančič

Staša Glaser

ČESTITAMO!

Družina Marje in Marka Tavčarja iz Devina je dobila drugorojenko Nado. Staršem čestitamo, dekllici pa želimo mnogo zdravja in sreče v življenju.

Nova nemška knjiga Leva Detele

Pri založbi EDITION LOG INTERNATIONAL je izšla nova knjiga Leva Detele. Kratki roman »Za ognjenim gozdom« (Hinter dem Feuerwald) je na Dunaju živeči pisatelj napisal v nemščini, v kateri je pred tem izdal še osem knjig, pravkar pa pripravlja novo zbirko v nemščini napisanih in v knjižni obliki še neizdanih novel, ki bodo izšle v naslednjem letu pod naslovom »Norost vremenske slike«.

Novi nemški roman Za ognjenim gozdom se dogaja v nekem ognjenem hotelu v Avstriji, vendar se zgodba, ki jo prepletajo podzavestni občutki groze iz pred petdesetimi leti končane druge svetovne vojne, groteskno prevesi proti »Balkanu«. Glavna oseba, Romun Ostratu, ki je bil v svoji domovini baje kirurg, zdaj pa v Avstriji ni niti pomožni delavec ter živi od denarja svoje žene, od katere se hoče ločiti, je prototip grozečega razkroja in nesmisla v svetu, ki ga je vrglo s tečajev. Zgodba niha med ironično opisano realnostjo in grozljivo fantastičnostjo, saj je, kot pove zadnji stavek v knjigi, »ogjenj najmočnejša sila sveta«.

Istočasno je Lev Detela skupaj z dunajskim pesnikom Wolfgangom Mayerjem Königom pri isti založbi LOG izdal antologijo manjšinskih avtorjev različnih narodnosti in jezikovnih skupnosti DER SPIEGEL, IN DEM WIR UNS SEHEN (Ogledalo, in katerem se vidimo). Objavljene so pesmi in proza v nemškem jeziku iz peres 47 avtorjev in avtoric. Med temi sta pokojni koroški Slovenec Valentin Polanšek z devetimi pesmimi (v lastni nemški verziji ali prevodu Milene Merlak, Leva Detele, Petra Kerscheja in Klaus Detlefa Olofa) in Janko Ferk s sedmimi pesmimi, ki jih je sam prelin v nemščino. Med manjšinami v Italiji je vidno upoštevana furlanska literatura, slovensko tržaško književnost pa zastopa prevod (Silvester Škerl) odlomka iz romana Vila ob jezeru Borisa Pahorja.

Poleg tega so v antologiji natisnjeni teksti gradiščanskih Hrvatov, Madžarov na Dunaju, pa tudi zastopnikov manjšinskih literatur v nekaterih dru-

gih državah (Nemci na Madžarskem in v Romuniji, Madžari in Srbi v Romuniji, Nemci ob Volgi, ki jih je Stalin izselil v danes samostojno republiko Kazahstan, Albanci na Kosovu, (Sorbi v Nemčiji). Posebnost so tako imenovani migranti (avtorji, ki so se priselili iz tujih kulturnih krogov, na primer Turki, Kurdi, Perzijci, Rusinja in Kitajka, na Dunaju). Antologija ni znanstvena dokumentacija, temveč signal, ki opozarja na kulturno ustvarjanje »tujcev«, ki v resnici niso

tujci, temveč organski sestavni del nove povezovalne evropske interkulturne duhovnosti. Ta bi morala utirati pot k miru in spravi med narodi. Uvodno besedo o pomenu manjšinskih in migracijskih literatur v sodobnem duhovnem utripu sveta sta napisala urednika Lev Detela in Wolfgang Mayer König.

Lev Detela poleg tega že od leta 1978 izdaja nemško literarno revijo LOG. Ta tudi v številki 67 letnika 1995 opozarja na probleme v slovenski književnosti (med drugim ocenjuje knjigi Cirila Kosmača in Ivana Cimermana, ki sta izšli tudi v nemščini ter objavlja nemški esej, referat s simpozija v Budmericah na Slovaškem, o človekovih pravicah in literaturi v totalitarizmu (pravkar delno ponatisnjen v tretji letošnji številki: dunajske publikacije DAS MENSCHEN-RECHT) Lev Detela stalno opozarja na probleme in značilnosti slovenske književnosti tudi v časopisu (Die Furche na Dunaju, Luxemburger Wort v Luksemburgu). V tej zvezi je leta 1995 pisal o Edvardu Kocbeku po devetdesetletnici njegovega rojstva, o Cirilu Kosmaču in Feriju Lainščku (roman Halgato), o pisateljskih srečanjih Vilenici ter v Brezah. Literarne tekste s spomini na vojno otroštvo pa je v nemščini objavil v dunajski reviji PODIUM.

Božična legenda - najnovejša publikacija GMD

Goriška Mohorjeva družba je v teh predbožičnih dneh izdala novo knjižico, ki je tokrat namenjena otrokom. Z njo začnemo tudi novo zbirko, ki so jo poimenovali po znamenitih Kolačkih, ki so bili pod fašizmom slovenska učna knjiga številnim otrokom, a tudi odrasčajoči mladini. Izšla je torej Božična legenda. Kot piše v kolofonu, so legendi zapisali devinski skavti na dan Svetih Treh kraljev leta 1985. Na svojem domu pri Kupčevih v Devinu jo je pripovedovala Marija Mervic Legiša. Rodila se je pri Valentinčkovih 23.3.1899, umrla pa doma 24.10.1991. Knjigo je priredil in ilustriral Štefan Pahor. Štefan Pahor se je odločil za akvarelno tehniko in ročno pisavo, da bi na kar se da otroški način ponazoril zgodbo o begu Sv. družine v Egipt. Legenda je polna simbolike in napetih preobratov, da bo v veselje malim in večjim bralcem.

Najnovejšo publikacijo Goriške Mohorjeve družbe so predstavili v ponedeljek, 18. t.m., v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu. Na večeru je odbornik dr. Zvone Štrubelj razmišljal o evangeliju otroštva, tako da je večer dobil tudi značaj priprave na Božič, predsednik GMD msgr. dr. Oskar Simčič pa je govoril o tem, kako se je v Cerkvi uveljavilo praznovanje Božiča.

Na začetku so kratko predstavili knjižno zbirko za leto 1996, posebno pozornost pa so namenili knjigi »Vaš Pepi in papači«, o kateri je podrobneje spregovorila urednica Lida Turk.

Nemška knjiga o Antonu Korošču in slovenski politiki do leta 1918

»Veličanstvo, prepozno je...« — »Majestät, es ist zu spät...« je tisti zgodovinski stavek, s katerim se je slovenski politik dr. Anton Korošec 12. oktobra 1918 poslovil od zadnjega avstrijskega cesarja Karla I., ko ga je ta rotil, naj Slovenci vendar ostanejo v Avstriji.

Omenjeni stavek si je leta 1939 rojeni koroški Slovenec dr. Feliks J. Bister izbral za naslov svojega nemškega znanstvenega dela, ki je nedavno izšlo v zajetni, skoraj 400 strani obsegajoči knjigi pri založbi Böhlau na Dunaju, v Kölnu in v Weimarju.

Zgodovinar Bister, ki je v Ljubljani vodil izpostavo avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo, predstavlja delovanje Antona Korošca in slovensko politiko v dunajskem državnem zboru do leta 1918 kot pomemben del avstrijskega, a tudi evropskega dogajanja z daljnosežnimi posledicami. Avtor se s to tematiko ukvarja že od zgodnjih študijskih let. Zato je pričujoča knjiga napisana zelo skrbno in utemeljeno, z natančno analizo tudi drobnih zgodovinskih dejstev, ki jih avtor istočasno sooča z

mednarodnimi kriteriji politike in zgodovine.

Bister predstavi po zarisu Koroščeve mladosti in šolanja (z zaključnim doktoratom iz teologije leta 1905 na graški univerzi) predvsem njegovo politično delovanje. To se jasno kaže v nastopih v dunajskem državnem zboru od leta 1905 do konca prve svetovne vojne. Kot vodja Slovenske ljudske stranke in zavedni Slovenec je bil od vsega začetka nasprotnik avstro-ogrskega dualizma na račun slovanskih narodov. Ob avstro-ogrski aneksiji Bosne in Hercegovine v letu 1908 in med balkanskimi vojnami v letih 1912-1913 se žal brez zadostne večinske podpore zavzema za tako imenovano trialistično rešitev s tretjo južnoslovansko državo v okviru monarhije pod žezlom habsburško-lotaringijske dinastije. V tem času je Korošec kot večina Slovencev še zvest pristaša dunajskih cesarjev, ki so se leta 1866 ob porazu proti Prusiji dokončno odpovedali obnovitvi tako imenovanega rimskega cesarstva z nadnacionalnimi univerzalnimi povezavami in zmedeno begajo med mlinjskimi kamni nemškega in drugih nacionalizmov.

Ob dogodkih prve svetovne vojne se dr. Korošec kot vodja južnoslovenskega parlamentarnega kluba v avstrijskem državnem zboru preusmeri v vedno odločnejšega nasprotnika Avstro-Ogrske. 30. maja 1917 prebere v dunajskem državnem zboru majsko deklaracijo o združitvi vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov v monarhiji, ki jo plebiscitarno podpre na priporočilo ljubljanskega škofa Jegliča večina Slovencev. 29. oktobra 1918 izvolijo Korošca za predsednika novo nastale države SHS (Srbov, Hrvatov in Slovencev), ki se lušči od dunajske monarhije proti »Srbski Kraljevini«.

Bister ne zamolči spornih potez Koroščeve politike in njegovega dokaj avtoritativnega značaja. Tudi v kraljevini Jugoslaviji je do svoje smrti skrbel za dramatične zaplete, v komunistični Jugoslaviji pa je bil osovražena, zamolčana osebnost.

Bistrovo knjigo velja priporočiti nemščine večim evropskim zgodovinarjem in politikom, ki še danes ne razumejo vozlov in pasti Balkana, zanimiva pa je seveda za vse Slovence, Avstrijce pa tudi Nemce.

Lev Detela

Lev Detela

Božje rojstvo v družinskih okvirih

Božični praznik je pretkan z bodrilnimi podobami upanja. Ob jaslicah se srečamo z osnovnimi zunanjimi znaki enega od osnovnih dogodkov krščanstva. Pred nami je v prejo poviti Jezusček. Na stari slikarji na steklo iz zgornjeavstrijskega Mühlviertla leži v modrih jaslicah, z resno odprtimi vsevidnimi očmi Boga, ki se je v tem otroku učlovečil. Ob njem stoji z vdanim pogledom Jožef in Marija ob navzočnosti dobrih živali, oslička in volička.

Na podobi so na idiličen način združeni vsi kar arhetipični znaki božičnega miru v družini. Vendar ta zunanja podoba velikokrat zavaja.

Sodobna družina in družba sta v krizi. V tihi adventnem času pričakovanja na veliko cvete trgovinarska mrzlica, v naši bližini divjajo gnusne vojne. Jih bodo znali zaustaviti?

Nemški Nobelov nagrajenec Heinrich Böll je že leta 1969 menil, da je dandanašnji božič pravzaprav anti-božič, reakcija, podzavestni odpor do tistih usodnih mest v svetopisemskem sporočilu, ki pripovedujejo o rojstvu božjega Sina v kar se da neudobnem in mrzlem hlevu, sredi velike revščine, nasprotovanja in preganjanja.

Božič namreč ni nikakršna idila, temveč razpoznavni znak novega duhovnega

utripa. Dogajanje je osredotočeno v družino kot osnovno celico solidarnostne povezanosti med ljudmi. Poglejmo si aktualne signale dogodka: božji otrok se rodi v nepomembni družini v hribovitem predelu Galileje. Jezusovo družino preganjajo preživele sisteme varujoči oblastniki. Čutijo nevarnost subverzivnega dogodka. Herodes skuša v kali zatreti vzpon nove duhovnosti z Bogom med ljudmi, ki se bo zanje žrtvoval na križu. Pripeti se kruti umor nedolžnih otrok. Sveta družina, ki jo mrzlo merijo od zgoraj navzdol, v njeno domnevno socialno dno v hlevu, je na begu. Kakšen Bog je le-to, ki ni bil deležen veličastja kraljevskega prestola? Njegova prisotnost je poseg proti osnovnim principom zgodovinskega vedenja z uveljavljanjem posvetne moči v vsem in nad vsem. Bog ljubezni in usmiljenja doživlja s svojo materjo in krušnim očetom žalostne postaje negotovega zdomstva.

Veliki religiozni dogodek je položen v osnovno komunikacijsko celico: družino. Jezus preživi trideset let v tem družinskem okviru, dokler se ne poda oznanjat blagovest o vstajenski bodočnosti človeštva in se ne dopolni njegov zemeljski človeški čas.

V svojem zadnjem javnem nastopu v uršulinski cerkvi v Ljubljani leta 1980 je pomembni slovenski pesnik in mislec Edvard Kocbek poudaril, da je svet v neki vseobsegajoči krizi. Njene razsežnosti niso le ekonomsko-političnega značaja, temveč izrazito etične vrste. Značilno je, da

to tudi velja za osnovno celico medčloveške skupnosti — družino, kljub dejstvu, da je Bog očitno hotel preseči njen zgolj biološko-koristnostni namen v metafizičnem znamenju nadčasovne vrednosti duhovnega: Bog začne svojo zemeljsko pot prav v družinskih osnovnicah bivanja.

Kocbek je menil, da je etika, ki jo potrebuje svet, etika solidarnosti. Zapisal je: »Prihodnost človeštva je odvisna od tega, kako se bo začel obnašati človek do človeka, narod do naroda, razred do razreda.« Tudi duhovno luč božičnega praznika je občutil planetarno, kot vsečloveško uresničevanje božje ljubezni med ljudmi. Ali to ljubezen res vzpodbudno uresničujemo v novi, »demokracijski« Sloveniji?

Božična skrivnost nakazuje, da se prenovitveni proces začneja v skromnosti belehemskega rojstva v naročju človeške družine na številnih preizkušnjah. Tudi Jezusovi materi ni prizanešeno. Jezusova drugačnost ni od tega sveta. Obremenjena med seboj povezane. Kot toliko mater pred njo in za njo doživi težko smrt svojega sina.

Kljub temu vprašanje: »Ali ima družina še sploh kako prihodnost?« v sklopu božičnega dogajanja ni umestno. Nasprotno.

Ko raste božja luč iz zemeljskih celic družinskega življenja, ga presežno osmisli.

Tudi v času kriz in istočasnih nujnih prenov in sprememb je družina bistveno medčloveško solidarnostno stičišče v službi življenja.

Pesmi samote in hrepenenja po ljubezni

Pri novi ljubljanski založbi Amaliotti je v zbirki »Slovenske poetese« pred nedavnim izšla pod naslovom »PAHLJAČA« druga pesniška zbirka pesnice Bogdane Namestnik, ki je bližnja sorodnica slovenskega pesnika polpretekle dobe Janka Glazerja. Primerno opremo naslovne strani je izdelala akademska slikarka Anka Hribar — Košmerl, spremno besedo pa je napisal Denis Poniž.

Pesnica Bogdana Namestnik ima v glavnem dve temi: samoto in hrepenenje po ljubezni že pokojnega življenjskega tovariša, kateremu je posvetila drugi del pesniške zbirke. Mimogrede se v pesmih dotakne še drugih dragih pokojnikov, kot so babica, ded in stric. Pri svojem osebno izpovednem pisanju ostaja zvesta jambu in troheju. Ker rima zelo dosledno, zveni tu in tam kakšen rima verz težko razumljivo ali prisiljeno. Skoraj popolna naveza na tradicionalizem tudi tej liriki ni vedno v prid.

Pesmi, kot sta »Drevesa« ali »Pesem o dveh smrekah«, dokazujeta, da bi pesnica lahko pisala dobre lirčne impresije ob opazovanju narave in naravnih pojavov, ko ne bi bila toliko brezpogojno vezana na svoja osebna občutja in na neutešeno hrepenenje po ponovnem doživljanju tega, kar je pravzaprav že minilo.

Milena Merlak Detela

Stanko Hrovatin: Kopija gotske katarske skupine Marijino kronanje v cerkvi na Vitovljah

Smučanje

Tokrat uspeh slovenskih smučark

Slovensko smučanje je tudi konec prejšnjega tedna želo odlični uspehi v tekmah svetovnega pokala. Razveseljive novice tokrat prihajajo iz ženskega tabora, ki je meril moči v slalomu v avstrijskem St. Antonu. Ljubljanka Urška Hrovat in Mariborčanka Katja Koren sta namreč zasedli go in tretje mesto za domačinko Ederjevo.

V moškem taboru je bil v vesleslalomu v Dolini Badia že spet protagonist (v slabem) Alberto Tomba, ki je po osvojenem tretjem mestu (slovenski smučarji se tu niso najbolje odrezali: 16. Kunc, 22. Košir) cilj na nekega fotografa, ki ga je pred meseci posnel nagega v sauni ter ga zadel najprej s steklenico penečega se vina, nato pa še s pokalom, ki ga je prejel za 3. mesto. Upajmo, da trenutno najbolj znani italijanski karabinjer ne bo ponovil takega obnašanja v Kranjski gori, kjer bosta v četrtek 21. in v petek 22. t.m. tekmi za svetovni pokal.

Odbojka

Poraza IMSE in Sloge

Zadnje kolo v raznih odbojarskih ligah ni bilo preveč naklonjeno moškim postavam slovenskih ekip. Naši najboljši šesterki (Val in Sloge) sta namreč v gosteh ostali praznih rok, čeprav so Slogeši obdržali prvo mesto na lestvici C-1 lige, a so sedaj v precej številnejši družbi. V isti ligi je bila uspešna Soča, ki je z gladkim 3-0 odpravila Fossò. V ligi nižje je zmaga Olympia, medtem ko so Borov-

ci v mestnem derbyju s Prevenirejem spet okusili poraz.

Nekoliko bolje gre ženskim ekipam. Sloge je namreč ponovno slavila in tako potrdila prvo mesto na lestvici C-1 lige. V isti ligi so par točk osvojile tudi Borovke, ki so po tiebreaku premagale Porcio. V C-2 ligi se moramo tokrat zadovoljiti s polovičnim izkupičkom, saj je Olympia zmaga, Sokol pa izgubil.

Odbojka je v zamejstvu najbolj razširjena športna panoga

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST.
Sedež: 34138 Trst, G. D'Annunzio 27/E,
tel./fax 040/630824.
Reg. na sodišču v Trstu dne 20. 4. 1954,
štev. 157.

Uredništvo: Martin Brecelj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni
in odgovorni urednik), Miro Oppelt,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega
tiska v Italiji

Odbojka in »pozabljeni« športi

Peterlinov obračun sezone: »Naša javnost še ni razumela prave veljave športa«

Ob izteku leta smo se za nekakšen obračun letošnje sezone obrnili do športnega delavca in izvedenca na odbojškarskem področju prof. Ivana Peterlina, med mladimi bolj znanega kot Jožija.

Začnimo kar pri odbojki.

Omenil bi najprej to, kar »bode v oči«, to je napredovanje Soče v C-1 ligo, potem napredovanje ženske vrste Olimpije v C-2 ligo, napredovanje Sloginih mladinskih ekip, tako v ženski kot v moški konkurenci, v deželno D ligo. Potem moramo omeniti celo vrsto pokrajinskih in deželnih naslovov v mladinskih kategorijah. To so rezultati, ki kažejo, da se na tem področju dela in da se je delalo tudi v tem letu zelo dobro. Vendar moram pri tem omeniti tudi tole: npr. obstanek Vala v državni B-2 ligi, potrditev obeh Sloginih ekip, tako moške kot ženske, v državni C-1 ligi, in seveda Borovk v isti ligi. Vse to je dokaz, da je to področje zelo bogato, uspešno in mislim, da so rezultati sad strokovnega dela, se pravi, da smo na tem področju na dobrem. Moje voščilo bi tudi za naprej lahko bilo to, da bi se delalo še naprej tako in mogoče še izpopolnjevalo, kar danes morda manjka.

Kaj pa bi kot deželni tajnik ZSSDI-ja lahko povedal o ostalih, »pozabljenih« športih?

Moram reči, da je bilo iz športnega vidika leto, od katerega se poslavljamo, zelo bogato. Mogoče v velikem nasprotju s tem, kar se je z nami dogajalo na drugih področjih. Omenil bi najprej uspeh, ki ima čisto politični prizvok, to je priznanje, ki ga je bilo deležno Združenje slovenskih športnih društev v Italiji od italijanskega olimpijskega odbora. To, da nam je podelil CONI status organizacije s posebnimi zaslugami (italijansko bi to bilo »ente benemerito«), je velik uspeh ne samo za ZSSDI, ampak za celotno naše gibanje.

Seveda so odmevni rezultati bili povsod, od nogometa, preko namiznega tenisa, košarke, odbojke, vendar se mi zdi, da moram omeniti tudi nekatera druga področja, ki so mogoče le nekoliko zapostavljena. Tu bi omenil naše smučanje, dalje, znake novega življenja na atletskem področju, predvsem s Sedmakom, potem bi moral omeniti srebrno kolajno Tanije Romano v kotalkanju, ki priča, da ima Samo Kokorovec res že za sabo prave naslednike. Odlična je bila jadralka Bogatčeva (verjetno se že pripravljala na olimpijske igre v Atlanti). Moral bi omeniti naše rolkarje z Bogatcem na čelu, ki je oblekel državni dres in nastopil na evropskem prvenstvu. Seveda bi veljalo spregovoriti o celi vrsti drugih športov, o lokostrelstvu, o Granzottu, ki dosega odlične

rezultate, pa o kolesarskem klubu Adria, ki je tudi letos mojstrsko organiziral kolesarsko dirko z izjemnim evropskim odmevom. Skratka, seznama res ni videti konca, to pa je znak, da je naš športni prostor zelo živ. Mislim, da je to dokazal tudi ob prenovi stadiona 1. maj. Mi sami smo morali nekako razgibati našo javnost. Ta ni razumela in, po mojem, še danes ne razume pravega pomena športa, ne samo med našo mladino, ampak tudi med Slovenci v Italiji sploh. Rad pa bi zaključil z mislijo, kako si vroče želim, da bi pristojni dejavniki v letu 1996 pokazali večje razumevanje za vse športne panoge v zamejstvu, saj je šport ena bistvenih dejavnosti našega življa. Neskromno si tudi upam trditi, da postaja šport prava hrbtenica, na katero se že opirajo in se bodo v bližnji prihodnosti vedno bolj opirali vsi naši mladi.

Razgovor zapisal Erik Dolhar

Amaterski nogomet

Derby 3. A.L. premočno osvojila Gaja

V tretji amaterski ligi je Padriško-Gropajska enajsterica v prvih 30 minutah igre nasula Brežanom kar štiri zadetke, kar je bilo čisto dovolj za osvojitev točk. Gaja je uspela namreč rezultat le delno omiliti s častnim zadetkom. V isti ligi je bila uspešna Dolina, Kras je počival, a je vseeno obdržal vodilno mesto na lestvici.

Nadaljuje se zmagovita pot Juventine v Promocijski ligi, ki omogoča Štandrežcem ohranitev prvega mesta na začasni lestvici. Sovodenjci so nekoliko nižje na lestvici, saj so tokrat le izenačili s Flumignanom.

V prvi amaterski ligi je Zarja z 2-0 v gosteh premagala Auroro, Vesna pa je remizirala s Pagnacom, tako da imata sedaj obe postavi enako število točk. Primorje je izenačilo z Opicino in ohranilo drugo mesto.

V drugi amaterski ligi je Primorec remiziral s Pro Romansom in ostal priplepljen na dno lestvice.

Coren o uspehih amaterskega nogometa

Za obračun iztekajočega se leta v amaterskem nogometu smo se obrnili do načelnika nogometne sekcije pri Š.D. Breg, Silvestra Corena »ribe«.

Začnimo z nekakim obračunom opravljenega dela na področju zamejskega nogometa.

Pričel bi kar pri mladinskem nogometu. Pri Bregu sodelujemo z ostalimi društvi, naše združene ekipe pa delujejo pod pokroviteljstvom ZSSDI-ja. Zakaj pričnem prav tukaj? Ker menim, da je mladinsko področje tisto, ki daje največja zadoščenja ne samo predsednikom, ampak vsem občanom, posebno staršem. Poudariti moram, da je prav tu prisoten viden uspeh vseh društev, ki delujemo na tem področju. Ne bi omenjal posameznih nogometašev, ker to po mo-

jem ni pametno. Rekel bi pa, da imamo mlade fante, zelo perspektivne, ki tudi zelo resno delajo z načelnikom, učiteljem, profesorjem Fabijem Lovrenčičem. Ta se je zelo dobro vključil v naše, večkrat problematično okolje.

Kaj pa članske ekipe?

Mislim, da bo v tretji amaterski ligi Gaja imela vodilno vlogo. Od svoje ekipe sem si, po pravici rečeno, pričakoval kaj več. Za nami je sedaj pravderby z Gajo, o rezultatu katerega menim, da bo močno vplival na celotno prvenstvo naše skupine 3. amaterske lige.

Kako pa so se letos izkazale ostale slovenske ekipe, ki nastopajo v raznih amaterskih ligah?

Naši predstavniki v 1. amaterski ligi so zelo dobro začeli. Od Zarje sem si sicer pričakoval nekaj več, presenetilo pa me je proseško Primorje, ki igra res dobro.

Veliko se govori o združevanju, v Dolini pa imate celo dve članski ekipi. Kako to?

Dve ekipi imamo bolj iz praktičnih razlogov kot iz tehničnih. Federacija nam je namreč obljubila, da bo ustanovila prvenstvo do 21 let, do tega pa ni prišlo. Pred tremi leti smo bili tako v enem samem tednu prisiljeni ustanoviti »društvo v društvu«. Mnenja smo namreč, da mora amaterski nogomet biti tudi nekaj družabnega, oz., da lahko v teh ekipah nastopajo vsi domači fantje, bivši in mladi nogometaši, ki ne dobijo mesta v članski ekipi.

Košarka

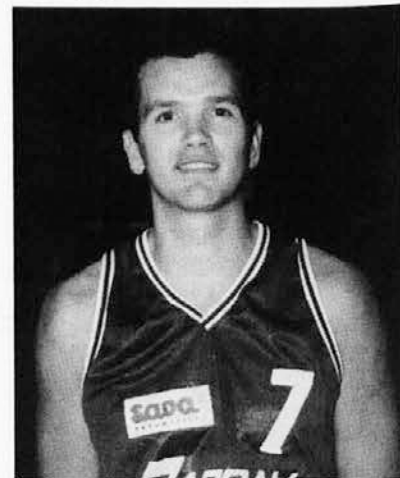
Jadran se bliža vrhu lestvice

Jadranovci se z gostovanja v Bergamu vračajo z novim parom točk, ki je Vremčeve fante popeljal do četrtega mesta na lestvici, torej do položaja, ki bi Vitezu in ostalim omogočil celoten nastop v končni prvenstvu. Jadran je premagal domačine Scameja s 93-84 (prvi polčas + 3 za Jadran), predvsem po zaslugi treh igralcev, ki so se posebno izkazali. Najboljši je bil David Pregarc, ki je dal 27 točk z odločilno serijo »trojk« v drugem polčasu, ob njem pa sta izstopala še Sandi Rauber s štirimi »trojkami« in Jan Budin, ki je dal 19 točk (11 v prvem polčasu). Jadranovci sedaj v četrtek čaka še zadnje kolo pred koncem leta. V deželnem derbiju se bodo doma srečali s Čedadom, ki ima na lestvici le dve točki manj.

V C-2 ligi gre omeniti poraz Bora v Porcii, v ligi nižje pa se nadaljuje izredni trenutek Cicibone, ki je tokrat »zmlela« Scoglietto in tako ohranila prvo mesto na lestvici. Dom in Kontovel pa sta v zadnjem kolu ostala praznih rok. V Promocijski ligi je bil v Dolini na sporedu slovenski derby Breg-Polet. Openci so bili za peščico točk boljši, čeprav so se jim Brežani v poslednjih minutah nevarno približali.

Zamejska košarka v iztekajočem se letu

Ob pričakovanju novega leta se lahko malo obrnemo nazaj ter pogledamo, kako je bilo z našo zamejsko košarko v letu 1995. Po lanskem napredovanju naše združene košarkarske ekipe Jadrana TKB V B ligo, se je letošnje prvenstvo začelo navkreber.

David Pregarc je bil v Bergamu najboljši na igrišču

V močni konkurenci se Vitez in igranci niso takoj znašli, saj so morali požreti marsikaj grenkega, preden so zaigrali tako, kot si sami želijo. Prihod Jana Budina, prilagajanje na visokega centra Joe Calavito ter vsestranska »rast« celotne ekipe, z vse bolj zanesljivim playmakerjem Oberdanom na čelu, so dali ekipi tisto samozavest, tako da zaseda ekipa sedaj peto mesto na lestvici. S takim pristopom lahko zasede vsaj šesto mesto, s katerim bi drugi del prvenstva mirno igrala, saj ne bi tvegala izpada iz lige. Zvesti navijači, ki so tudi v letošnjem prvenstvu sledili Jadranovcem, gotovo ne bodo prikrajšani v letu, ki je pred nami.

Slabše se je odrezala Bor Radenska, ki se v C-2 ligi nahaja na spodnjem delu lestvice. Ekipa novega trenerja Jureta Krečiča igra preveč nihajoče, tako da je obračun do zdaj tale: 3 zmage in 7 porazov, premalo za ekipo, ki ima toliko dobrih posameznikov. Morda pa je prav ta glavni problem.

V D ligi pa takega problema ne poznajo pri »bratrancih« Cicibone. Ti so v prvih devetih tekmah prav tolikokrat tudi zmagali, in sicer z ekipo, kjer ne blešči nobena »zvezda«. Goriški Dom je po zelo spodbudnem začetku vidno popustil, medtem ko se Kontovel nahaja nekje na sredini lestvice, ne da bi pokazal tisto, kar je zmožen. Še pogled v promocijsko ligo: tu s spremenljivo srečo nastopata ekipi Breg in Polet.

Takšen je torej pregled naše zamejske košarke na pragu leta 1996. Lahko rečemo, da je pri nas košarka živa, dobrim rezultatom se seveda pridružujejo slabi, pri tem pa ne smemo mimo najvažnejšega, ki je ta, da s svojimi močmi dokažemo tudi v košarki, da smo kaj vredni. Bloudkova nagrada »duši« zamejske košarke, Brankotu Lakoviču to tudi potrjuje.

Gorazd Bajc

Pomen Kraljevega opusa za Primorsko

Kot smo že poročali v Novem listu 30. novembra letos, je v župnijski cerkvi sv. Silvestra v Pevmi 23. novembra potekala spominjska slovesnost ob 20-letnici smrti Tone Kralja. Na tem mestu objavljamo govor, ki ga je ob tej priložnosti imel umetnostni zgodovinar, višji kustos v Goriškem muzeju Marko Vuk.

Ured.

Iz življenjskih podatkov je razvidno, da je letos poteklo že dvajset let, odkar je od nas za vedno odšel znani slovenski umetnik Tone Kralj (rodil se je namreč v Zagorici pri Dobropoljah na Dolenjskem 23. avgusta 1900, umrl pa je v Ljubljani 9. septembra 1975). Sicer Dolenjec po rodu, se je Tone Kralj globoko udomačil tudi na Primorskem, kjer je na prigovarjanje in po nasvetih naših javnih delavcev starejše generacije, zlasti vplivnih duhovnikov, poslikal nad 40 cerkva. S tem opusom si je v naših krajih po-

njegov likovni izraz se je spremenil, tudi v vsebinskem pogledu je uvedel novosti. Poleg religiozne in bivanjske snovi ga je začel zanimati tudi idilični svet kmetstva, kakršnega se je spominjal iz svoje mladosti. Vrstijo se tako pred nami podobe starih običajev, domačih praznikov, kmečkih opravil v različnih letnih časih, ki odsevajo človeško življenje od rojstva do smrti, njegove delovne napore, razvedrilo in zasidranost v krščanskem izročilu. V formalnem pogledu se je oddaljil od mladostnih koncepcij, ko ga je zanimala le gola, a izrazno močna risba, njegove figure so postale bližje resničnosti, polnejše in postavljene v stilizirano, a konkretno okolje.

Nekako v slednjo, pravkar opisano razvojno stopnjo lahko postavimo tudi stensko poslikavo v tukajšnji župnijski cerkvi, ki je nastala leta 1934 po naročilu tedanjega pevskega župnika Josipa Abrama, znanega tudi pod imenom Trentar. Takrat je bil Kralj na Primorskem po svojih poslikavah notranjščin cerkva, pa tudi po knjižnih opremljavah za Goriško Mohorjevo družbo in Goriško Matico, že močno znan in je v zavesti tudi preprostega človeka že postal pojem v naporih sodobnega cerkvenega slikarstva. V tovrstnih prizadevanjih je zlasti v 20. letih našega stoletja in na začetku 30. let že ustvaril opus, ki se razprostira od Prema prek Volč, Avberja, Tomaja, Mengor do Sv. Višarj in Katinare. Tone Kralj se je ljudem priljubil s karakterno in duhovno močnimi figurami, krepko naslikanimi v izbranih, včasih kar živih barvah, značilno pa je tudi to, da je v nekatere izrazito verske prizore z nekakšno skrito simboliko spretno vplel tudi kritični poudarek odpora proti fašizmu. Podoba podirajočega se templja ali rimskih vojakov, ki jo srečamo tudi v tej cerkvi, je navidez tiha, a pozornemu in občutljivemu človeku dovolj jasna asociacija, ki govori o minljivosti vsakršnega totalitarizma.

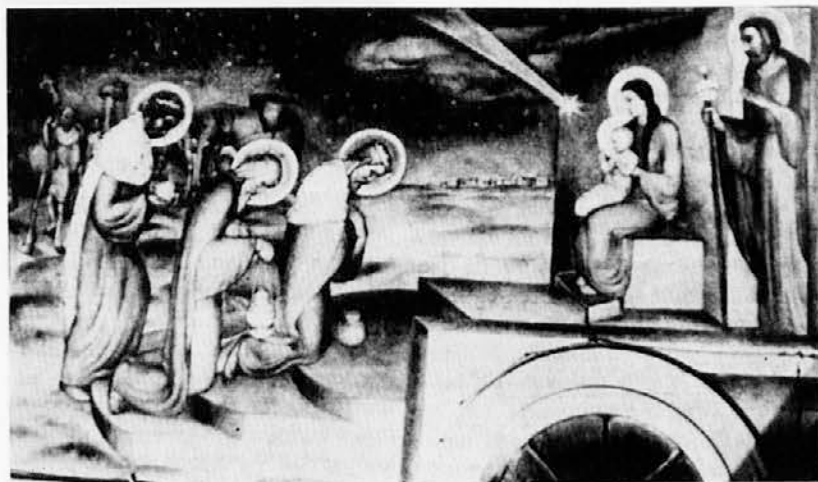
Glede na obredni značaj tega prostora pa je temeljna naravnost poslikave, ki jo imamo pred nami, izrazito krščanska, a likovno izpeljana v obliki, ki je dobesedno »cepljena« na duhovno razpoloženje tedanjega slovenskega ljudstva na Primorskem. Kralj je pri svoji poslikavi v cerkvi v Pevmi upošteval dano arhitekturo, razdeljeno na polkrožno zaključen prezbitarij in pravokotno ladjo, izbira prizorov in umirjena barvna lestvica pa sta taki, da v gledalcu vzbujata vzvišeno versko razpoloženje in notranjo zbranost. Prizori v prezbitariju se od leve na desno vrstijo po naslednjem vrstnem redu: Mučenje prvih kristjanov, Sveti Silvester kršči cesarja Konstantina, Zasedanje koncilskih očetov. V prezbitariju sta upodobljeni še figuri nadangela

Mihaela in nadangela z maketo cerkve. Strop tega dela cerkve je presekano z napisom IN — HOC — SIGNO — VINCES, na njem je naslikan tudi križ, ki ga podpirata dva angela. V prezbitariju se je Kralj tudi podpisal in tu označil slike z dvema letnicama, 1934, ko jih je naslikal, in 1963, ko jih je obnovil.

V zgornjem delu slavalocne stene levo in na bližnji levi steni ladje je naslikan Sv. Karel Boromejski med kužnimi bolniki v Milanu leta 1576, na nasprotni desni strani pa prizor, kako sv. Anton pridiga ribam. V

kretnosti, suvereno je obvladal oblikovanje človeške figure, oblačil in za razumevanje vsebine potrebnega, v globino razprostrajočega se prostora.

Vendar se s poslikavo v Pevmi Kraljevo okraševanje cerkva ni zaključilo: tako je npr. tik pred vojno zaključil poslikavo župnijske cerkve sv. Lucije na Mostu na Soči, med drugo svetovno vojno je slikal v Soči in Trenti, po vojni pa še v Vrtojbi, na Mirenskem Gradu, v Šmartnem v Brdih idr., njegove podobe v Štandrežu pa so eden zadnjih primerov monumentalne cerkvene poslikave.

Tone Kralj: Sv. Trije kralji - Pevma

vhodnem delu cerkve sta upodobljena dva svetopisemska prizora, na levi ladijski steni mladi Tobija, ki zapuša starše, na desni steni pa Poklon sv. Treh kraljev. Leta 1963 je Tone Kralj naslikal v cerkvi še dve sliki, sv. Ano za levi stranski oltar in Devico Marijo za desni stranski oltar. Isti umetnik je izdelal še načrt za oba oltarja v stranskih kapelah, saj je znano, da se je ukvarjal tudi z arhitekturo.

Če si Kraljeve slike v Pevmi ogledujemo bolj na splošno, ne moremo zgrešiti njegovega krepkega, kiparsko občutenega sloga s tipično mehko obrisno risbo, izrazito modelacijo in jasno sporočilnostjo, seveda poznavajoč svetopisemsko oz. teološko ozadje. Tone Kralj je bil dobesedno rojen za monumentalno likovno formo, ki prihaja do izraza tudi v delih drobnega značaja, kot so npr. manjše grafike in knjižne ilustracije. V stilno-formalnem pogledu nas nekoliko spominja na nekatere ljudsko naravnane mojstre italijanske zgodnje renesanse, kot je bil npr. Fra Angelico, ali pa njihove sopotnike na evropskem Severu, kot je bil kasneje v 16. stoletju Pieter Bruegel. Izhajajoč iz ekspresionistične tradicije pa je tudi v kasnejših realističnih, pogostoma idealiziranih delih na najbolj zlahten način nadaljeval tradicijo npr. naših anonimnih srednjeveških slikarjev, znamenitih baročnih ustvarjalcev ali kasnejših podobarjev. Seveda pa so njegove podobe daleč od solzavosti ali neo-

Posebej za Primorsko so važni tudi portreti znanih osebnosti polpretekla dobe, tako duhovnika Ivana Rejca, teološkega profesorja in književnika Ivana Trinka, glasbenika Lojzeta Bratuža, nadškofa Petra Cocolina. Njegovi so nagrobni spomeniki Lojzetu Bratužu v Gorici, Ivanu Trinku na Trčmunu, Engelbertu Besednjaku v Mirnu, inž. Josipu Rustji v Pevmi.

Iz vsega povedanega smo razbrali, kako obsežna in raznovrstna je Kraljeva umetniška ustvarjalnost, ki sega od slikarstva, grafike, kiparstva do arhitekture in umetne obrti, kar izpričujejo npr. stenske luči v tej cerkvi. Tu v Pevmi je prisoten tudi kot kipar, kar dokazuje relief s simboli štirih evangelistov in angelskimi glavami na glavnem oltarju, obogaten s kipom Jezusa — dobrega pastirja.

Bil je torej pravi »uomo universale« v renesančnem pomenu besede, ki pa žal v svojem monumentalnem cerkvenem slikarstvu ni uporabljal trajnejše slikarske tehnike — freske (slikal je namreč a secco), kar bi zelo olajšalo ohranjanje in obnavljanje teh umetnin. Pred slovensko umetnostno zgodovino ostaja torej dolžnost, da ta opus čimbolje evidentira, ovrednoti in ohrani, saj bi brez njega bil osiromašen pomemben del slovenske likovne dediščine. Tone Kralj pa nedvomno ostaja eden tistih slikarjev in kiparjev zmernejše moderne usmeritve, ki so se prav zaradi tega priljubili tudi najširšim množicam.

MARKO VUK

stavil trajen spomenik, ki bo vedno pričal o verskih, kulturnih in narodnih prizadevanjih primorskega ljudstva v prelomnih časih naše zgodovine. Nocojšnja prireditev v Pevmi je v letošnji jeseni že druga počastitev Kraljevega spomina na Goriškem, pred dobrim tednom so se ga namreč spomnili v Štandrežu, decembra pa bo v Katoliški knjigarni v Gorici odprta priložnostna razstava Kraljevih olj, grafik in risb. Tudi izbira obeh krajev, Štandreža in Pevme, ni naključna, saj je obe župnijski cerkvi okrasil s slikami prav Tone Kralj.

Okrogle obletnice smrti in zunanja spominjanja nam dajejo priložnost, da ponovno opozorimo na osebnosti iz naše polpretekla dobe, zlasti na tiste, ki so vidneje posegle v naš kulturni, duhovni in narodni razvoj. Eden takih je gotovo tudi Tone Kralj, ki je zrasel v okolju, naklonjenem ljudskemu ustvarjanju v lesu, saj je bil njegov oče ljudski rezbar — samouk. Likovno umetnost je študiral v Pragi in se usposobil za slikarstvo, grafiko in kiparstvo. Leta 1922 se je vključil v Klub mladih v Ljubljani, ki je združeval predvsem ekspresionistično generacijo. Na začetku umetniške poti je tesno sodeloval z bratom Francetom, čigar razstava pravkar poteka v Ljubljani, oba pa sodita med utemeljitelje tiste umetnostne smeri na Slovenskem, ki je umetnost pojmovala kot zunanji izraz notranjih duševnih stanj, zato se je navzven izražala v navidez spačenih, poudarjeno trpečih figurah, ki živo odsevajo prelomnost tedanjih časov, znanih po globoki gospodarski, družbeni, duhovni in politični krizi.

Že kmalu pa se je Tone Kralj z bratom Francetom umetnostno razšel,

Branko Marušič o Josipu Vilfanu

(Predavanje dr. B. Marušiča ob poimenovanju dvorane Krožka V. Šček in SSK po Josipu Vilfanu v Trstu 24.11.95)

Ali je avtorstvo leksikonskega članka lahko razlog za izbiro govornika na nocojšnji prireditvi? Tudi v primeru dr. Josipa Volfana taka odločitev ni morda ustrezna, saj je leksikonski članek pravzaprav povzetek nekega širšega znanja, ne le enega, marveč tudi več avtorjev. Toda, ko s to trditvijo nakazujemo zelo kompleksno obravnavo enega izmed velikih protagonistov primorske slovenske politike v stoletju, ki se izteka, ugotavljamo, da sta le dva leksikonska članka edini pravi monografski obdelavi življenja in dela dr. Josipa Volfana, dasiravno je njegov življenjski zgled predstavljen v mnogih obravnavah časa, v katerem je živel. Nimam podatkov, da bi vedel, če so o njem študentje pisali diplomske naloge ali doktorske teze, toda sodeč po objavljenem, dr. Josip Vilfan še nima — kot temu danes pravijo — monografije po vzoru na primer dr. Ivana Marija Čoka, dr. Antona Korošca ali pa, da omenim najbolj sveži primer Alberta Rejca. Gre le za zadnje objave o slovenskih politikih in drugih osebnostih.

V letošnjem letu, natanko 8. marca, je poteklo štirideset let od smrti dr. Josipa Volfana. Umrli je v Beogradu, kjer je živel zadnjih šestnajst let življenja, vendar z mislijo pri rodnem Trstu, ki se ga je tako živo in zavzeto spomnil leta 1954, ko je malo pred smrtjo prispeval uvod za knjigo tržaškega rojaka in gospodarstvenika prof. dr. Vladimira Pertota (*»Trst, mednarodni privredni problem«*). Trst je bil motto, pa tudi maksima Volfanovega življenja. Tu se je rodil v družini pristaniškega inženirja, tu je začel obiskovati šolo, a je zaradi očetove službe srednjo šolo končal v Dubrovniku in se je v Trst pravzaprav preselil potem, ko je leta 1901 promoviral za doktorja prava na dunajski univerzi. Že takrat je vstopil v javno življenje in po pravici moramo zapisati, da se ta njegov življenjski korak

Dr. Josip Vilfan

in odločitev ujemata z nastopom novega stoletja. Vstop ni bil vehementen, pač pa postopen in usklajen z Volfanovim značajem, da mora veliko vedeti in znati. Zato njegov študij klasikov filozofije, poznavanje književnosti in uvajanje v politiko s pomočjo teoretskih del, ki jih je seveda bral v izvirnikih. Odvetniško prakso je opravljal v Pulju in Trstu, pri odvetnikih in na sodišču. V Trstu, ki so ga v letih pred prvo svetovno vojno označevali narodnostni boji, ko je »tržaško vprašanje« iz soočanja med Avstro-Ogrsko in Italijo postajalo evropski, da ne rečemo svetovni problem, v Trstu, ki so ga Slovenci nenehno osvajali, gospodarsko in demografsko, je delovalo od leta 1874 politično društvo Edinost. Ob društvu se je osredinjalo domala vse, kar je povezovalo tržaško slovenstvo, da, celo slovanstvo, če omenimo dejavnost istrskih Hrvatov znotraj društva. Beseda edinost je pravzaprav označevala razpoloženje, ki je vladalo v društvu, saj je povezovalo Slovence različnih nazorov. In prav zaradi dovolj prožnih stališč in dinamičnosti se kaka drugačna idejna in politična opre-

delitev med tržaškimi Slovenci — če seveda izvajamo zelo močne socialiste — ni mogla uresničevati. Pri tem imamo seveda v mislih krščanskosocialno gibanje Krekove smeri, ki kljub popularnosti drugod na Slovenskem v Trstu ni uspelo.

Leta 1906 je po krizi v vodstvu društva Edinost postal njen tajnik dr. Vilfan. Pri društvu je potem deloval vse do njegovega razpusta leta 1928, predvsem vrsto let kot njegov predsednik. Tako se je aktivneje spopadel s tržaškimi razmerami, dobro poznavajoč tržaško stvarnost, ko je bilo potrebno v soočanjih z italijanskimi nacionalisti ohranjati trdnost in odločnost, pa tudi strpnost ter veliko predanosti.

Že od začetka njegove politične poti je veljal za vztrajnega in samozaveznega delavca in morda je v svojem okolju, zlasti pri tržaških odvetniških krogih slovenskega rodu, vzbujal vtis neprijetnega partnerja. To odločnost in vztrajanje je mogel dokazati že v letih 1910 in 1911, ko je kot predsednik Edinosti ugovarjal rezultatom državnega ljudskega štetja v Trstu. Društvo Edinost je zaradi očitnih potvorb tržaških municipalnih uradnikov ali točneje občinske uprave doseglo revizijo, s pomočjo katere se je število tržaških prebivalcev, ki so v družinah občevali v slovenskem jeziku, povzpelo za skoraj 20.000 oseb, od 37.063 na 56.916. Ta dogodek je bil eden izmed zelo odmevnih, če že ne najpomembnejših dejanj tržaškega političnega društva. Na stara leta, tam okoli leta 1942, ko je v Beogradu redigiral svoje spomine, ki jih žal ni nikoli dokončal, je zapisal, da se rad spominja revizije ljudskega štetja v Trstu in pri tem sodil: »Vsaj moje pojmovanje je bilo, da nam zadostuje to, kar je naše ostane naše in da to ne dobi samo na papirju tiste pravice, ki so jih imeli drugi narodi. Takrat ni bilo aktualno misliti na drugo kot na enakopravnost, pri čemer je bila važna predvsem jezikovna enakopravnost. Slovenski človek naj bi dobil tudi svoje slovenske lokalne, deželne in državne oblasti. Ker smo pa bili manjšina, naj bi kot manjšina imeli vse z zakoni zajamčene pravice. Ni mi bilo na misli, da bi jemali Trst, kar ni izključevalo tega, da bi se zavedal pomena Trsta za nas Slovence, ko je Trst edino mesto, ki daje Slovincem dostop v svet. Jemati Lahom Trst se mi je zdelo šovinizem, proti kateremu sem vedno nastopal. Spominjam se, da je nekoč neki urednik Edinosti napisal udarnico: TO POT ITALIJA NE DO MORJA, PRIHODNIČ PREKO MORJA«.

Namenoma sem Vam citiral nekoliko daljši odlomek, a le zato, ker nam zrcali podobo Volfanove politične miselnosti in razgledanosti. To je mogel

še v večji meri uresničevati, teoretično in praktično, tudi v odločilnih letih prve svetovne vojne. Vsak razgledan politik je mogel v prvi svetovni vojni, njenem poteku in zaključku, spoznati priložnost za odločitve. Bolj kot kdaj je postalo tedaj »tržaško vprašanje« predmet mednarodne tajne diplomacije in prav zaradi njegovega reševanja je neka tuja sila, v konkretnem primeru Italija, vprašala Slovence o njihovih političnih odločitvah. Tržaška Edinost in njeni voditelji dr. Rybar, dr. Gregorin, dr. Slavik in predsednik dr. Vilfan so se v tržaški Jadranski banki sestali z italijanskim diplomatom Carlom Gallijem v začetku leta 1915 in mu dali izjavo, da Slovenci ne bodo ovirali italijanskega protiaustrijskega boja v Trstu. Italija se kasneje na pogled Slovencev ni veliko ozirala, nedvomno pa je prvi slovenski vstop v mednarodno diplomacijo zanimiv podatek, tudi zaradi zamudništva, če pomislimo le na akcije Hrvatov iz sredine 19. stoletja.

Ob koncu vojne, ko je Edinost lahko ponovno javno delovala, je dr. Vil-

Dr. Josip Vilfan na političnem shodu

fan ob vseh drugih vprašanjih, ki so zajemala v prvi vrsti človekove eksistenčne probleme, načenjal problematiko usode Trsta in okolice. Stal je na brezkompromisnem stališču, da pripada mesto bodoči Jugoslaviji, zaveda italijanske manjšine pa naj bi se reševala na podlagi medsebojnih državnih sporazumov. To seveda ni vzbudilo polemike le pri italijanskem nacionalnem taboru, pač pa tudi pri italijanskih in slovenskih socialistih, katerih del, imenovan »stari ni«, je seveda nakazoval rešitev »tržaškega problema« na internacionalni podlagi, očitno še vedno znotraj reformirane habsburške monarhije.

Leta 1918 je doživel družinsko nesrečo, umrla mu je soproga Marija rojena Slavik in mu zapustila štiri nedorastle otroke. Proti koncu vojne je deloval v ljubljanskem Narodnem svetu, sodeloval pri tržaškem krajevnem Narodnem svetu in vstopil v »Comitato di salute pubblica«, ki je ob koncu vojne poklical v Trst antantne sile, a namesto njih je prišla 3. novem-

Maški mojster: Poklon sv. Treh kraljev, 1467, Mače pri Predvoru

bra 1918 italijanska vojska. Ta dogodek je mnogo kasneje odmeval v spominih protagonistov in zgodovinarjev. Navsezadnje se je zaradi misije torpedovke tržaškega Narodnega sveta oče Josip Vilfan pri pisanju spominov sprl s sinom dr. Jožo.

Po koncu vojne se začenja novo razdobje Vilfanove politične dejavnosti, razvija se med novembrom leta 1918 in oktobrom leta 1928, ko je moral zaradi fašističnega pritiska zapustiti Trst in emigrirati v tujino. To desetletje poteka v okviru italijanske okupacije in nato priključitve predelov zahodne Slovenije v italijansko državo. V novih razmerah je Vilfan ohranjeval temeljne principe sožitja Slovencev in Italijanov — te je, kot smo videli, utemeljeval že pred vojno — toda obenem je zahteval, da italijanska država prizna Slovincem temeljne človeške pravice, da prizna »našo kulturo«. Vse te zasnove, ki so nato v praksi dobile zelo razvejano podobo, je zagovarjal v dejavnosti društva Edinost, v rimskem parlamentu, kamor je bil izvoljen leta 1921 in 1924 in nato še v mednarodni javnosti, ko je začel od leta 1923 delovati v italijanski skupini mednarodne Interparlamentarne unije. V novih razmerah je društvo Edinost delovalo čez celotno Primorsko, pa tudi v Istri, spočetka tudi pluralistično, saj so se mu pridružili goriški krščanski socialci, na čelu z dr. Besednjakom in Virgilom Ščekom. Kasneje sta se grupaciji razšli na idejni in taktični ravni. Goriška krščanskosocialna skupina je zagovarjala v prvi vrsti socialni program in večjo mobilnost v delovanju, staro jedro Edinosti pa je svoje delo osredotočalo predvsem na jezikovna, šolska in kulturna vprašanja. Vilfan je nenehno vztrajal pri prepričanju, da je treba Slovincem v Juljski krajini — le mimogrede, ta toponim je prav Vilfan uvedel, potem ko so Slovenci kolebali tudi med Juljsko Benečijo in Beneško Julijo — dati močan občutek, da pripadajo južnoslovanski skupini. Ni časa, da bi našli Vilfanove poslanske nastope, ki so bili zlasti v zvezi s slovensko manjšino v Italiji, podobno kot delo ostalih slovanskih poslancev, manj uspešni, kot tudi niso prinesli rezultatov trije Vilfanovi obiski pri Benitu Mussoliniju, in sicer leta 1922, 1924 in 1928. Slednji je bil že po ukinitvi društvenega življenja na Primorskem.

V društvu Edinost in v njegovem istoimenskem glasilu je Vilfan deloval buditeljsko in seveda, dokler je bilo mogoče, opozarjajoč na odnose vlade do slovenske etnične skupnosti v Italiji. Toda že od okoli leta 1925 je uvidel, da bi bilo njegovo politično delo osredotočeno predvsem ob vprašanjih italijanskih Slovanov uspešnejše, če preseli javne nastope pa tudi publicistično pisanje v okvire Kongresa evropskih manjšin.

Leta 1925 je bil v Ženevi sklicatelj prve konference zastopnikov evropskih manjšin, vodil je nato stalni delovni odbor Kongresa evropskih

manjšin in vodil tudi pisarno tega kongresa na Dunaju. Tudi to mu je v odnosu do fašistične oblasti prinašalo veliko težav. Poleg šikan in dveh aretacij je kot prvi udarec fašizma prav osebno občutil ob požigu hotela Balkan v Trstu, takrat sta mu zgoreli stanovanje in odvetniška pisarna. Po emigriranju leta 1928 se je še trdneje oprijel dela v sklopu Kongresa evropskih manjšin. S tem v zvezi je v slovenskem in tujem tisku objavil nekaj teoretičnih razprav. Tu seveda ni našel osebnega stika z drugimi političnimi emigranti, ki so zapustili Italijo, v mislih imam predvsem komuniste, ne glede na sina odvetnika Jožo, ki je postal leta 1934 član komunistične stranke. Leta 1939 se je iz takrat že nacističnega Dunaja preselil v Beograd. Med vojno se je njegovo ime pojavilo z negativno konotacijo na plenumu OF na Lokah pri Kromberku, 14. februarju 1943. Po vojni je v zvezi z določitvijo meje nove Jugoslavije sodeloval pri jugoslovanskem zunanjem ministrstvu, naveden je kot soavtor zbornika OKO TRSTA, ki je izšel leta 1945 v Beogradu.

Ne le zaradi takega avtorskega delovanja je treba posebej opozoriti na Vilfanove publicistične prispevke, pa tudi strokovne razprave, v slovenskem in v tisku v drugih jezikih. Posebno opozorilo naj velja njegovim strokovnim člankom s področja prava, objavljeni so bili v tržaški reviji Pravni vestnik. Z njimi se je Vilfan kot njegovi pravniški kolegi vključil v delo seznanjanja slovenskih italijanskih državljanov z italijansko zakonodajo. Tako kot v javnem političnem delu, tako je tudi kot pisec ostajal trden legalist, ko je opozarjal na strokovno reševanje in na vestno upoštevanje pravnih norm.

Vilfan je veliko ime slovenske politike vobče, njegovo delo pa je prešlo slovenske in italijanske državne okvire, veljal je tudi za evropsko avtoriteto na polju manjšinskih zadev. Prav je zato, da se ga danes na ta način spominjamo. Pa še nekaj je treba s tem v zvezi omeniti. Počastitev prireja krožek, ki nosi ime Virgila Ščeka. Nista si bila vedno zelo blizu, zlasti ne v zgodnjih dvajsetih letih, takrat ko je prišlo do razkola v enotnem društvu »Edinost«. Tako je zapisala o tistem času Milica Kacinova: »Navzkrižja med krščanskosocialno strujo in narodnoliberalnim vodstvom političnega društva Edinost so se začela po volitvah leta 1921. Izvirala so iz različnih nazorskih usmeritev in se kazala ob treh vprašanjih: program, enakopravnost v vodilnih organih in metoda narodnoobrambnega delovanja. Načelna nasprotja so porajala še osebna nasprotja med glavnimi predstavniki obeh struj, zlasti med Vilfanom in Ščekom.« Tako razumemo nocojšnji večer lahko tudi kot nekakšno spravo, če do tega ni prišlo že davno.

Navsezadnje sta pa oba primorska politika že krepko zasidrana v zgodovinskem spominu. Hvala!

*Vesel božič 1995
Srečno novo leto 1996*

FARCO s.r.l.

FINE CHEMICALS

**KEMIJA
FARMACEVTIKA**

34132 TRST

Ul. del Lavatoio 4

Tel. 040/365424

Telex: 461012

Telefax: 040/363918

Filiala GORICA:

Ul. Trieste 160 - Tel. 0481/20769

BIOPRIMA[®]

 infordata s.r.l.

- OSEBNI RACUNALNIKI IN PERIFERNE ENOTE
- APLIKATIVNI PROGRAM ZA UPRAVLJANJE PODJETIJ
- POTROŠNI MATERIAL ZA INFORMATIKO
- UVOZ - IZVOZ

Trst - Ul. Muggia, 15 - Tel. 040/381160 - 381616 - Fax 040/381110

GOSTILNA

Città di Londra

A. Rossa & C. snc

34132 TRST

Ul. Ghiberti 2

Tel. 040/365188

*Vesel božič 1995
Srečno novo leto 1996*

SVET SLOVENSKIH ORGANIZACIJ

*vošči članom
in vsem Slovencem
vesel Božič in srečno novo leto*

SLAŠČICARNA

Saint Honore'

PRALINA

cokoladni openski tramvajčki
MARCIPAN, TORRONI
in drugo

OPČINE - TRST - PROSEŠKA
UL. ST. 2 - TEL. 040/213055

Ponedeljek zaprto

KNJIGARNA

Terčon

NABREŽINA
Tel. 040/200142

*Vesel Božič in srečno novo leto 1996 z željo, da bi Slovenci v Italiji nanovo zažive-
li v medsebojni slogi, v brat-
ski povezanosti z drugimi
deli slovenskega naroda*

*ter v plodnem sožitju z italijanskimi sodrža-
vljani.*

Slovenska skupnost
v Furlaniji-Julijanski Krajini

PRECIZNA MEHANIKA

**Križmančič
Danilo**

BAZOVICA
Ulica S. Kosovel, 53
Tel. 040/226548

TRGOVINA JESTVIN

TEDESCO

*Prodaja jeklenk
sveže zelenjave*

DOLINA 324
TEL. 040/228761

Založba Humar nadaljevanje nekega poslanstva

Nove založbe v Sloveniji, predvsem v Ljubljani, so se začele pojavljati še pred oklicem samostojnosti. Z novimi izdajami so sprostile dejavnost, ki je bila poprej kar štiri desetletja skrbno pod nadzorstvom. Toda na območju Primorske je na tem polju še naprej ostajalo mrtvilo, dokler ni vzel pobude v roke Radivoj Humar, doma v Biljah, in začel nedvomno nanovo orati primorsko kulturno ledino. Za naš list smo mu zastavili nekaj vprašanj.

Razmeroma pozno ste vstopili na slovenski knjižni trg z novo založbo, saj jih je bilo po osamosvojitvi Slovenije že toliko, da nad njimi že ni več pravega pregleda.

Bil sem pravzaprav že nekaj let poprej soudeležen pri prav tako mladi založbi Jutro v Ljubljani, vendar sem se ves čas zavedal, da je na Primorskem, glede na nekoč tako živahno in bogato književno delo, založniška dejavnost nenavadno skromna. Vse to bistveno ovira ponovni duhovni in kulturni dvig tega prostora. Pomislil sem samo na zanos Primorske v prvih letih, potem ko je prišla pod Italijo, preden je vse zatrl fašizem. Na takratno avantgardno poezijo Kosovela, na ogromno delo Bevka v pripovedništvu in še na nekatere, pa na bogate knjižne opreme, ki so jih pripravljali takrat primorski slikarji... Pa na dejavnost Goriške Mohorjeve. In na kakšni ravni smo ostali po drugi vojni, po več desetletjih?

Res je, daleč smo od tistega kulturnega zanosu, ki je preveval naše nonote in starše, četudi se marsikaj nanovo prebujalo. Po Vašem bi lahko primorski prostor, seveda obkraj meje, v književnosti in prosveti nanovo oz. drugače zaživel, in da tudi književni trg še ni zasičen?

Nedvomno, samo da bi kdo prikazal njihovo življenjsko okolje še z drugih vidikov. Ne gre namreč v tem pogledu samo za pripovedništvo in pesništvo ter nekaj slikarstva, ki naj predstavljajo izraz neke višje kulturne ravni in v prvi vrsti, ali pa samo one, našo prosveto. Gre za odkrivanje tudi tiste strani naše življenjske podobe, ki so jo doslej obravnavali le kot neko manjvredno folkloro, na nižji ravni od »prave« kulture.

Tako je npr. prizadevni Pavel Medvešek iz Solkana še v poveljnih desetletjih nabral obilo gradiva iz preteklega življenja naših ljudi, pričevanj njihove domače kulture, od načinov zidave hiš, do običajev, beseđišča, starih mask, ljudskih glasbil itd., da človek kar strmi nad bogastvom našega podeželja. Gradivo je večinoma še neobjavljeno.

Bogata je bila tudi naša obrt, pa proizvodnja, kot npr. glažuta v Trebuši, ki je izdelovala čudovite izdelke. Imeli smo stare mizarske delavnice v Solkanu, čevljarstvo v Mirnu, o čemer bi bilo treba izdati monografije. In da ne pozabimo na domače vinske sorte, sorte jablan, pasme živine... Vse to še čaka na obdelavo v

Ilustracija spopada med vojskama Črtomira in Valhuna (Milivoj Dominiko), v izdaji Krsta v založbi Humar

knjižni obliki, ki je potrebna tudi za reklamo na zunanjem trgu, ki išče posebnosti, drugačnosti, tisto, kar ima izročilo in dviga tudi porabo na višjo kulturno raven. Pomislimo le na idrijsko čipko, ki se je ohranila, toda o njej prav tako nimamo monografije...

Hočete reči, da predstavitev in obuditev vsega tega kulturnega izročila ne bi mogle opraviti naše velike založbe v Ljubljani?

Prav to! Zmogle bi seveda, gledano s tehničnega vidika, še lažje kot naše založbe na Primorskem. Toda mišljenje odločujočih krogov v centrih se odpira predvsem navzven, v posnemanje svetovnih tokov, češ da ne smemo zaostajati za svetom. V slovenskem primeru je takšno gledanje že pravi kompleks, saj ostaja večinoma zanemarjena domača kulturna dediščina in s tem spodbuda za novo ustvarjanje. Pretveza, da ne smemo zaostajati za svetom, nas usmerja v pretirano prevajanje vsega tujega, brez prave podpore odkrivanju in oblikovanju domačega, v kar bi morale biti v prvi vrsti usmerjene spodbude kulturnega ministristva.

Monografija o Sveti gori, za katero ste poskrbeli še v času, ko ste bili pri založbi Jutro, je eden takšnih podvigov v odkrivanju domačega, obenem pa tudi sporočilo za naše sosede, saj je bila izdana tudi v italijanščini. Za Vas izreden izdajateljski napor.

To je bil res podvig z velikim tveganjem, vendar tudi poslanstvo. Njena izdaja je bila tisto, kar smo bili na Primorskem skoraj že dolžni storiti v

počastitev Svetogorske kraljice, saj je bila v časih pod fašizmom za naše ljudi simbol upanja, da bodo težki časi prešli, tudi simbol slovenstva. Naši starši so romali na Sveto goro in z duhovno prenovalo dobivali novih moči, da so vzdržali v težkih časih. Ljubizen do te romarske poti so nam otrokom vcepili tudi v povojnih letih, pod jugoslovanskim komunizmom, v letih razočaranja nad novo »svobodo«, ko se je zdelo, da so ideali, za katere so se borili pred in med drugo vojno, za zmeraj izgubljeni. Zmagala pa je vztrajnost naših ljudi in, da tako rečemo, Sveta gora.

Omenili ste nekoč, da Vam je domači župnik Franc Godnič še v mladeniških letih odkril nove poglede na slovenstvo, ki je v zgodovinskem pogledu veliko bogatejše, kot pa so ga prikazovali v povojni jugoslovanski šoli?

Takrat sem v šoli dobil nalogo, opisati Cirila in Metoda, ki sta bila prikazana kot macedonska brata, blagovestnika Slovanov. Toda v zgodovinski knjigi Josipa Grudna, ki mi jo je posodil naš župnik, sem odkril, da je bilo njuno delovanje v Panoniji še posebej pomembno za Slovence. Zato sem v domači nalogi naglasil, da je moralo biti slovensko ljudstvo takrat na izredno visoki kulturni ravni, če je bilo sposobno osvojiti tako veliko književno kulturo, ki sta jo prinašala sveta brata.

Toda učitelj je takšno vsebino moje naloge zavračal in ker nisem popustil, mi je dal še ukor. Ker sem še vztrajal, sem dobil še enega od ravnateljice. Na takšen način so v jugoslovanskem sistemu takrat preganjali »nacionalizem«. Njegov šolski režim je s tem zadušil nedvomno veliko slovenskih talentov, ustvarja pravo karanteno nad mišljenjem ljudi. Spoznanje, da obstaja resnica tudi izven režimskega okvira, mi je bilo potem vedno pred očmi. Verjetno je prav to porodilo tudi voljo za lastno založbo.

Poleg presenetljivega gradiva o zgodovinski simboliki Slovencev iz pod peresa J. Šavlija, je sedaj pred izidom razkošno ilustrirana izdaja Prešernovega »Krsta pri Savici«, in to na takšni ravni, kot je doslej podobne še ne nismo imeli.

Gre za podvig, ki je terjal ogromno napora, dela in priprav in bo uresničen le s podporo sponzorjev. Med temi se je že doslej izkazala še posebej zavarovalnica Slovenica.

Ilustracije na ravni sodobnega likovnega sporočila je pripravil akad. slikar Milivoj Dominko. Tisti, ki so izdajo podprli, se zavedajo, da je treba na vsak način povzdigniti raven slovenskega duhovnega sporočila, kar bo Sloveniji ustvarjalo v svetu primereno kulturno podobo in ugled. Njen prestiž prinaša tudi večje zanimanje za naše izdelke in zato njih višjo ceno.

Vsega tega bi se morale v večji meri zavedati tudi slovenske vladne ustanove. Prešernov »Krst« bo seve-

da v več jezikih, v angleškem, italijanskem in nemškem, poleg slovenskega, in verjetno tudi v hrvaškem. Na svetovnem trgu danes ne prodajamo le izdelkov v stvarnem smislu, temveč skupaj z njimi tudi svojo kulturo. Šele v tem primeru smo uspešni. Toda, kdaj se bodo odgovorne strukture tega zavedele, je drugo vprašanje.

Kaj pa za naprej?

Nastavljenih je več programov, tako angleška izdaja knjige o evropski Sloveniji, pa ilustriran Zlatorog v več jezikih, namenjen šolski mladini. Prav mladini, tudi v svetu, bi morali začeti najprej prikazovati Slovenijo v drugačni podobi. Pa tudi naši mladini v zamejstvu, na Primorskem in na Koroškem. Tam se prav zadnji čas veliko mladih oprijemlje nemškega pogovornega jezika, kar ni nič čudnega, po več kot stoletnem prikazovanju Slovencev v zgolj hlapčevski podobi. Po vsem tem se odgovorni zaradi tega čudijo in »čudijo«. Toda, kdo bi se hotel držati jezika naroda, ki naj bi ga tvorili zgolj hlapci in dekle? Takšen prikaz slovenstva je nedvomno zlagan. Svoj čas je imel še kak smisel, za revolucionarne namene, ni pa to zgodovinska resnica.

Pri vsem tem je še huje to, da odgovorni, zlasti v matici, te grde in zlagane podobe Slovencev v ničemer ne popravljajo.

Vaše perspektive odkrivajo, da niste zgolj primorska založba, saj posegате v vseslovensko stvarnost, in rekli bi, v nekem smislu, tudi na svetovno raven?

Poslanstvo neke založbe je nedvomno višje od zgolj pridobitnih namenov in od prosvete za »preprosto« ljudstvo, prosvete na dokaj nezahtevni ravni. Potrebe današnjih slovenskih ljudi na vseh ravneh, v proizvodnji, upravi, na vodilnih mestih itd. so največkrat dokaj višje, kot pa jih zadovoljuje naša institucionalizirana kulturna elita. Zakaj naši ljudje se nenehno soočajo z dosežki na tujem, kjer po zadnji vojni ni bilo karantene mišljenja in delovanja in vsesplošnega ustrahovanja.

Naši ljudje so na vsak način naveščani poplave kulture, ki jim jo ta elita samo predstavlja iz tujega. Želeli bi, da se pred svetom predstavimo z lastnim ustvarjanjem, na takšni ravni, ki bo vzbujala zanimanje in spoštovanje, ne zgolj s hlapcem Jernejem v kakršnikoli podobi. Naša kulturno ustvarjalna elita je po desetletjih proletarskega režima že podzvestno ujeta v zgolj hlapčevski model.

Slovenski poslovni in kulturni krogi bodo v svetu deležni drugačnega zanimanja in sprejema, če se bodo znali predstaviti v taki podobi, ki bo ustrezala visoki kulturni ravni. V tem vidim tudi skupni cilj in poslanstvo sodelovanja med založbami in gospodarstvom.

Pogovarjal se je
Ambrož Kodolija

*Veseli božič 1995
Srečno novo leto 1996*

Gostišče

NANUT

GORICA - Tržaška ulica 118 - Tel. 0481/20595

**Narodna
in študijska
knjižnica**

želi svojim
obiskovalcem
srečno novo leto

1996

Furlan
HOTEL - RESTAVRACIJA

**Veseli Božič in
srečno novo leto**

REPENTABOR
TEL. 040-327125

KATOLIŠKA KNJIGARNA
Gorica

- solske in pisarniške potrebščine
- slovenske knjige
- devocionalije
- galerija

GORICA - Travnik 25 - Tel. 0481/531407

Cremcaffé

ŽELI SVOJIM CENJENIM STRANKAM
VESEL BOŽIČ IN SREČNO NOVO LETO 1996

*Vesel božič 1995
Srečno novo leto 1996*

tiskarna
graphart

TRST

Drevored D'Annunzio 27/E
Tel. 040/772151

agroforest

import - export
predstavništva

34132 Trst
Ulica Geppa 9
Tel. 040/369228-369064
368988-368714

34170 Gorica
Trzaska ulica 160

FIORI
Mara
CVETLICE

Ulica I. Gruden 48
Tel. 040/226517
Bazovica (Trst)

Raznovrstna
darila
Velika izbira cvetja
za razne priloznosti

Pizzeria - Bar - Gostilna

»VETO« SNC

Debenjak Nada in Fabrizi Erino

Općine - Proseška ulica 35 - Tel. 040/211629
Zaprto ob torkih

peč na drva

BAR - BUFFET - PIZZERIA

»da RINO«

FABRIZI ERINO

Općine - Narodna ulica 65 - Tel. 040/213821
Zaprto ob nedeljah

L'AGRARIA ZAVADLAV

Vse vrste semen, sadik sadnega
drevja - raznovrstna
hrana za domače živali

GORICA - Trzaska ulica 18
Tel. 0481/520898

JESTVINE

VALMARKET sdf

BAZOVICA
Ul. I. Gruden, 39 Tel. 040/226128

Švara S. & Masten S.

AVTOMEHANIČNA DELAVNICA
KAROSERIJSKA POPRAVILA
AVTOODPAD

SESLJAN (avtocesta) - Tel. 040/299768

Rešujemo vse vaše avtomobilске probleme

Grb Goriških

Znamenit grb grofov Goriških

Po oklicu samostojnosti se je v Sloveniji povečalo zanimanje za grbe, ki so jih poprej imeli za znamenja »nemškega« plemstva. Tako je bilo dovoljeno imeti grb le raznim mestom, ki so zanj v nekaterih primerih razpisala tudi natečaj.

Toda misleč da gre za nekakšne okrasne nalepke, so mnoga mesta sprejela za grbe dokaj nerodne podobe, sestavljene brez upoštevanja strogih in zahtevnih grbovskih oz. heraldičnih pravil. To se dogaja še danes. Kot primer, kako zahtevno je raziskovanje in odkrivanje izvora posameznih grbov, prinašamo opis in poreklo grba grofov Goriških, ki je skoraj vsem ožjim rojakom znan, toda z zgodovinskega vidika gledano dejansko nepoznan. Sestavek o njem je povzet iz gradiva, ki ga je zbral dr. Jožko Šavli. (Op. ur.)

Na pečatu grofa Engelberta II. Goriškega vidimo podobo samega grofa, ki jezdi konja, kar je znamenje visokega plemstva oz. vladarskih knezov. Grof ima v eni roki prapor, v drugi pa drži ščit (grb), na katerem se nahaja podoba leva.

Tinkture, kot se po heraldično pravi barvam, nam iz pečata niso razvidne. Domnevamo pa, da so verjetno že tiste, v katerih se ta figura pojavlja kasneje: **zlati lev na plavem polju**, še brez krone.

Izvor tega leva doslej grboslovcem ni bil jasen. Toda dejstvo, da so grofje Goriški izhajali iz Lienza ob gornji Dravi, z območja Karantanije, priča, da je bil ta lev prvotno karantanski panter.

Obe figuri imata enako vzpeto, napadalno držo tipa »lion rampant«. Ker na Goriškem niti legenda o panterju niti njegova navedba upodobitev nista bili znani, je njegova figura pri prerisavanju dobila podobo mnogo bolj znanega leva. Toda slednji je bil na območju Karantanije in bližnjih dežel v bistvu nepoznan.

Da ni moglo biti drugače, nam pričajo tudi primeri iz Furlanije, kjer je bilo več plemiških rodbin prav tako karantanskega oz. koroškega porekla. Primerjaj razlago in opise teh grbov v knjigi: Ferruccio Gelini, **Le casate parlamentari della Patria del Friuli, Gli antichi stemmi, Tricesimo 1985**.

Vse te rodbine izhajajo večinoma še iz predheraldičnega obdobja (pred 1150), to je, prej ko se pojavijo grbovne podobe na ščitih. Toda grbovne podobe so bile pred tem v plastični obliki iz lesa, pritrdjene kot bojni znaki na drogove, pa tudi upodobljene na praporih. Karantanski prapor je bil po prvotnih pravilih enobarven, to je, bel, in je imel na sredi figuro bojnega znamenja, to je, črnega panterja. Takšne tinkture nam namreč izhajajo iz poznejšega karantanskega ščita.

Karantanski panter

Iz omenjenega dela izhaja, da so najbolj ugledne furlanske plemiške rodbine izvirale od »onstran Alp«, kot se je ohranjalo v poznejšem izročilu. Med njimi tiste, ki so imele pomembne častne službe na dvoru patriarha: stolnik, točaj, kletar, maršal... Te rodbine naj bi prišle že v spremstvu oz. družini (familia) prvega patriarha iz Koroške, po imenu Poppo, iz rodbine grofov Trebenjskih, veje uglednih Otokarjev. To je bilo še za Velike Karantanije (po 952), ko je Furlanija predstavljala eno izmed karantanskih krajin.

Patriarh Poppo (1019-1042) je nanovo postavil sedanjo stolnico v Ogleju. Po njem so sledili trije nemški patriarhi, brez prave teže v javnem življenju. Zatem pa koroški Sieghard (1068-1077) iz rodu grofov Gleien, ki je postal tudi vojvoda Furlanije. Dežela je bila s tem izločena iz Velike Karantanije. Sledil je Ulrik I. (1085-1121), zelo pomemben, iz koroške vojvodske rodbine (Eppenstein), iz katere je bil verjetno tudi Pelegrin I. (1137-1161); patriarh Pelegrin II. (1195-1204) je bil najbrž iz rodbine goriških Dornbergov, prav tako koroškega porekla; patriarh Bertold (1218-1251) pa je bil iz rodu kranjskih mejnih grofov Andechssov.

V grbu teh rodbin, ki so imele prvotno nedvomno še karantanskega panterja, naletimo na več vrst figur v napadalni drži. Največkrat gre za leva, kot v grbu rodbin Cuccagna, Zucco, Spilimbergo; včasih je to tudi vzpeti volk (Valvason), ki postane potem celo vzpet črni konj, zatem rdeč lev. V grbu rodbine Sbrojavacca pa je figura, očitno po rodovnem imenu, prirejena kar v vzpeto kravo.

Rodbina furlanskih Attemsov (dell'orso) ima v grbu črnega medveda. Ker gre za vejo štarjerskih Perneckov (Berneck), ki imajo panterja, je očitno, da

Graf Engelbert II. (1150-1187)

je bil prvoten panter prilagojen rodovnemu imenu Bern (od Bär-medved).

Ob teh primerih bi komaj še dvomili, da je bilo v goriškem grbu prvotno kaj drugega kot panter, ki je potem postal lev.

Toda grof Mainhard III. Goriško-Tirolski ima spet pečat z drugačnim ščitom: **na desno presekan, na desni tri proge, na levi zna- ni lev.**

Proge se kasneje izkažejo kot rdeče, ven- dar doslej njih izvora še nihče ni bil razložil. Znani heraldik A. Anthony von Siegenfeld je domneval, da bi pomenile pokroviteljstvo oz. odvetništvo nad patriarhatom v Ogleju, vendar brez jasnih utemeljitev.

Zadeva je vsekakor drugačna. Ker so imeli grofje Goriški svojo rodovno posest oz. grofijo ob gornji Dravi, s središčem v Lien- zu, je treba njihov grb povezati s tem krajem. V Lienzu je bivala tudi mogočna rodbina gradnikov (Burggraf, Castellano), od katere nam ni ohranjeno ime. Ti gradniki so bili po- veljniki zahodnega štaba karantanske voj- ske. Njihov grb je nasledil Erazem Predjamski, ki ni nosil grba svoje rodbine (samoroga), temveč prav grb omenjenih gradnikov. V tem grbu, ki je četr- ren, so na drugem in tretjem polju tri **črne proge na belem**. Torej enake pro- ge, znamenje zahodnega karantanskega poveljstva, kakor jih vidimo v grbu grofov Goriških, kjer so pa že postale rdeče.

Goriški grof Albert II.
(1269-1304)

Grofje Goriški so bili vse do izumrtja rod- bine tesno povezani s Karantanijo, poznej- šo Koroško. V tej deželi so imeli namreč po- ložaj **palatinov**, zastopnikov kralja. Ob sod- stvu na Vojvodskem stolu je koroški vojvo- da podeljeval fevde, sedeč na vzhodni, pa- latin pa je razsojal morebitne spore na sede- žu na zahodni strani stola.

S tem njihovim položajem je verjetno tudi simbol lipe, ki ga vidimo na pečatu grofa Al- berta II. Ta ima na čeladi perjanico z latica- mi, na katerih so lipovi listi, s cvetovi na vrhu.

Ideološko zgodovinarje, nemško in ju- goslovansko, je rado poudarjalo dozdevno nemško poreklo plemstva na Slovenskem, tudi grofov Goriških in njihovega spremstva,

češ da so govorili »nemško«. Toda bistvo vprašanja je v tem, da je vse to plemstvo nosilo izročila prvotne slovenske države Karantanije. Odtod ustoličevanje in poklanjanje novemu vladarju, prav do 18. stol., v slovenskem jeziku. Pri teh dejanjih ustavno-pravnega značaja so imeli grofje Goriški kot palatini drugo najpomembnejšo vlogo.

Goriško-tirolski grof
Mainhard III. (1232-1258)

*Veseli božič 1995
Srečno novo leto 1996*

Trattoria Gastilna
1870
Devetak

Vrh Sv. Mihaela 48
Sovodnje ob Soči (Gorica)
Tel. 0481/882005 - 882488

RESTAVRACIJA BAR
«Al Cavalluccio»

34013 Devin 61/d (Trst)
Tel. 040/208133

Ob torkih zaprto

ŽELEZNINA

TERČON

Nabrežina, 124
Tel. 040/200122

Siscom

Siscom sas

34016 Općine
Ulica Biancospino 22/2
*delavnica za servisiranje
za antene in televizijske aparate*

Prodaja elektromateriala

Narodna ulica 48
Tel. 040/214867

Kosič

Trgovina obutve v Gorici

Ul. Raštel 7 - Ul. Oberdan 7
Tel. 0481/535162-535520

K2 ŠPORT

Ul. Raštel 19
Tel. 0481/531884
GORICA

OTROŠKA OBUTEV

Ulica Raštel 8 - Tel. 0481/33465

*Vesel božič 1995
Srečno novo leto 1996*

"CORIUM" s.r.l.

IMPORT - EXPORT

TRST - ULICA CELLINI 2, ULICA MILANO 4/1
Tel. 040/660160 - Fax 040/660059 - Telex 461102

draguljarna
malalan

NARODNA ULICA 28
OPIČINE (TRST) - TEL. 040/211465

Pohištvo

Korsic

*Zeli vsem odjemalcem,
prijateljem v zamejstvu
in matični domovini vesel
Božič in srečno Novo leto*

TRST - Ulica S. Cilino 38
Tel. 040/54390

Zaprto ob sredah

PUGLIE DI DOMIO 161/A
TEL. 040/828669

BAR POKER

*Emmi
in Antonella želita
vesel Božič
in srečno novo leto*

34133 Trst - Ulica F. Severo 5
Tel. 040/360031

GOSTILNA
Sardoč

*vesel Božič
in srečno
novo leto*

Prečnik, 1/B - Tel. 040/200871

BOŽIČNO-NOVOLETNO VOŠČILO 1996

Naj Kristusovo rojstvo ob pomoči slovenske Cerkve in ljudi dobre volje z novim letom 1996 vsem Slovincem doma in po svetu prinese dokončno spravo in zaslužno blagostanje.

Naj duhovne in moralne vrednote ponovno zaživijo v srcih slovenskega naroda.

To so moje želje in voščila rojakom-Slovincem!

Vinko Levstik

LEVSTIKOVA HOTELA V ITALIJI

PALACE HOTEL je v samem središču Gorice, približno en km od državne meje. Ponaša se z odlično restavracijo, dnevnim barom, dvema dvoranama za 120 obiskovalcev in lastnim zaprtim parkiriščem.

V udobnih sobah je skupno 150 postelj. V sobah so kopalnica, sušilec za lase, mini bar, telefon in radijski ter televizijski sprejemnik.

Za dobro počutje in informiranost gostov skrbi slovensko osebje.

Naslov: PALACE HOTEL, Corso Italia 63, 34170 GORIZIA
GORICA, tel. 0481/82166, fax 0481/31658

Na novo odprti HOTEL EMONA, II. kat.
je v zgodovinskem središču Rima

Vse sobe imajo lastno kopalnico, radijski in televizijski sprejemnik, telefon in mini bar.

Tudi tukaj boste v družbi rojakov, ki bodo pripomogli k vašim lepšim počitnicam.

Pokličite nas na telefon: 06/7027827 ali 7027911; fax 06/7027878

Naslov: HOTEL EMONA, Via Statilia 23, 00185 ROMA

V obeh hotelih imajo slovenski gostje popust! Pričakujemo vas.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 24. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Beseda za današnji dan, nato: Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 »Če telefon ponori«. Radijska igra (Bruna Pertot); 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.30 Nabožna glasba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dramatika Stanka Majcna: Religiozni dramski cikel Stanka Majcna (Goran Schmidt); 15.30 Šport in glasba; 17.00 Z naših prireditev; 19.20-01.00 BOŽIČ NA RADIO TRST A: — (19.30) Koncert božičnih pesmi cerkvi sv. Jerneja na Opčinah — (20.15) Ivan Sivec: »Luč božične noči«. Radijska igra (režija Marjana Prepeluh) — (23.30) Božična srečanja — (24.00) Prenos polnočnice iz cerkve sv. Ivana v Gorici.

■ PONEDELJEK, 25. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Božične melodije; 10.00 Barbara Lapornik: »Božično presenečenje«, radijska igra; 10.30 Alessandro Stradella: Božična kantata; 12.40 Božične pesmi Ivana Ščeka. Mešani zbor »Primorec-Tabor« iz Trebč in z Opčin vodi Matjaž Šček; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Mladi val; 17.00 Koncert božičnih pesmi v cerkvi sv. Duha v Devinu. Otroški zbor »Ladjica« (vodi Olga Tavčar) — Dekliški zbor »Devin« (vodi Herman Antonič) — Mešani zbor »Rainer Maria Rilke« (vodi Barbara Corbatto) — Moški zbor »Fantje izpod Grmade« (vodi Ivo Kralj; 18.00 Student naj bo!

■ TOREK, 26. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Zastrta krila (Marjanka Rebula); 9.15 Ivan Aleksandrovič Gončarov: »Oblomov«. Roman. (Josip Vidmar - Marjana Prepeluh) 9.30 Božične melodije; 10.00 »Božično razpoloženje«. Radijska igra (Lučka Susič); 12.40 Božične pesmi. Zbor »Jacobus Gallus« iz Trsta vodi Janko Ban; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Aktualnosti; 16.00 Mladi val; 17.00 Koncert božičnih pesmi v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah. Mešani zbor »Consortium musicum« iz Ljubljane vodi Mirko Cuderman; 18.00 Ciril Kosmač: »Balada o trebenti in oblaku« (Jurij Souček).

■ SREDA, 27. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.10 Obzornik; 9.15 Ivan Aleksandrovič Gončarov: »Oblomov«. Roman. (Josip Vidmar - Marjana Prepeluh); 10.00 Poročila; 12.40 Božične pesmi. Komorni pevski zbor »Tone Tomšič« iz Ljubljane vodi Stojan Kuret; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.40 Za smeh in dobro voljo; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Vinko Globokar in prvine sodobne glasbe; 18.00 Literarne podobe: Magična Renesansa.

■ ČETRTEK, 28. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.10 Zdravje je v rokah tretjeopolčasnikov (Jožefa Geršak); 9.15 Odprta knjiga. Ivan Aleksandrovič Gončarov: »Oblomov«. Roman; 10.00 Poročila; 12.40 Božične pesmi. Komorni pevski zbor »Ave« iz Ljubljane vodi Andraž Hauptman; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale; 15.30 Mladi val; 17.10 Koncert božičnih pesmi v tržaški stolnici sv. Justa. Združeni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta vodi Aleksandra Pertot. Pri orglah Vinko Škerlavaj.

■ PETEK, 29. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 9.15 Odprta knjiga. Ivan Aleksandrovič Gončarov: »Oblomov«. Roman; 10.00 Poročila; 12.40 Božične pesmi. Slovenski madrigalisti; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Valčki in polke; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Koledniške pesmi v izvedbi učencev osnovne šole »PINKO TOMAŽIČ« v Trebčah; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbena kronika s Hrvaškega.

■ SOBOTA, 30. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.40 Ob zlatem jubileju našega Radia; 10.00 Poročila; 10.10 Violinist Črtomir Šiškovič, sopranistka Veronica Vascotto, ženska komorna skupina »Cappella Civica«, Komorni orkester Furlanije-Juljske krajine; dirigent Marco Sofianopulo; 11.30 Filmi na ekranih; 12.00 Ta rožanjski glas (oddaja iz Rezije); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 My way ali zelo osebni pogled na lahko glasbo; 16.30 Glasba za vse okuse.

SLOVENSKI DENARNI ZAVODI
FURLANIJE - JULIJSKE KRAJINE

KMEČKA BANKA GORICA

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

ZADRUŽNA KRAŠKA BANKA

ZADRUŽNA KREDITNA BANKA
DOBERDOB

ZADRUŽNA KREDITNA BANKA
V SOVODNJAH

Vam želim

*Srečen božič
in uspešno novo leto 1996*

ALCANTARA P.

ZDRUŽILI SMO VEČ GLASOV V NOVI GLAS

NOVI PRIMORSKI TEDNIK

*Med pticami, ki razveseljujejo
človekovo oko, je najlepša rajska ptica
s svojim čudovitim perjem.*

*Je prispodoba svetlobe,
vstajenja, neminljive pomladi.*

*Voščimo Vam vesele božične praznike
in uspehov polno leto 1996!*

NOVI
GLAS

*novi
primorski
tednik*